Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXII. | Cena lista je $6.00 | Entered as second-class matter January 28, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. | Chicago, Ill., torek, 3. septembra (Sept. 3), 1929. | Subscription $6.00 Yearly | ŠTEV.—NUMBER 206

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Industrija antracita se združuje s trustom elektrike

Morgan financira razmah Reading kompanije, ki postane pravi kolos; delavci izgubljajo delo.

New York. — (F. P.) Reading Coal and Iron kompanija, ki je poleg Glen Alden kompanije največja družba na polju trdega premoga, je objavila ambiciozen načrt za ekspanzijo (razširjenje) in moderniziranje svojih premogorovov. V te svrhe bo potrošila 30 milijonov 800 tisoč dolarjev, katero vsoto preskrbijo Morganovi interesi, ki kontrolirajo to družbo in ostale večje antracitne kompanije.

Del te vsote se bo porabilo za elektrifikacijo premogorovov in moderniziranje "breakerjev" ali krušilcev, največ pa za financiranje 33 novih elektrarnih družb, ki bodo tvorile mrežo električne sile po celem antracitnem okrožju. Realiziranje tega programa pomeni, da bo Reading kompanija postala absoluten gospodar v okrožju trdega premoga.

V Herndonu bo družba zgradila elektrarno za šest milijonov dolarjev, v kateri bo producirala električno silo delno za svoje potrebe in ostalo bo pa porabila v komercialne svrhe, namreč premog, ki ga sedaj ne more prodati. To je gotovo odobravanja vreden korak . . . ali delavec ne bo imel od tega absolutno nobenega dobička.

Dobiček bo imela le kompanija, oziroma njeni delničarji, ki bodo prejeli po sedanjem proračunu okrog štiri milijone dolarjev dividend na leto. Del teh povišanih dividend bo prišlo radi znižanega števila delavcev, ker modernizacija krušilcev pomeni, da bo od vsakih sto delavcev izgubilo delo 60 oseb. To pokazuje prvi slučaj "racionalizacije" krušilcev. Na starem "tipelnu" ali krušilcu je delalo 59 delavcev, na prenovljenem jih dela samo 28.

Nikakega dvoma tudi ni, da bo ljudstvo cenejše dobivalo električno silo od Reading kompanije, oziroma od njenih 33 podružnic, kot jo dobiva sedaj. To je razvidno iz tega, ker njen program predpisuje osvojitev vseh elektrarnih družb v okrožju, ker končno pomeni, da bo Reading kompanija stvorila monopol in trust elektrike, ki bo dominiral velik del države Pennsylvanije, njeno politično, gospodarsko in v veliki meri tudi socialno življenje, katero povsod vlada na prvih dveh.

Objava tega skoraj 31 milijon dolarskega programa pokazuje, kako daleč in temeljito so si Morganovi interesi zamislili reorganizacijo in modernizacijo ameriške industrije. Pred nekaj tedni je prišla v javnost novica, da je Morgan spojil vso industrijo električne sile na vzhodu v eno kombinacijo. Poročilo se je tudi glasilo, da mislijo Morganovi interesi pritegniti v to kombinacijo tudi gotove manjše elektrarne v vzhodnem delu Pennsylvanije. Sedanje naznanilo pa pokazuje, da ameriškega kralja ne vzame dolgo časa za uresničenje svojih načrtov.

In ker se antracitna industrija nahaja v jako slabem položaju, predvsem z delavskega stališča, katera faza pa vladarje dosti ne zanima, ta Morganov načrt v zvezi z moderniziranjem Reading Coal and Iron kompanije tudi pokazuje pričetek reorganizacije antracitne industrije. Ker se trg za premog vedno manjša in ker imajo vse večje antracitne kompanije vložene velike milijone dolarjev v plačeh trdega premoga, ki se v bližnji bodočnosti lahko pripetijo, da se dividende znižajo ali pa sploh izginejo, ako se nekaj ne ukrene.

Gospodarji Amerike so o tem veliko razmišljali. Prišli so do zaključka, da spojijo premog z industrijo elektrike, kar je gotovo dalekosežnega gospodarskega pomena za deželo. Pri tem Morgánovem programu je posebno značilno to, da bo ta ogromen projekt financiran potom bondov in ne potom izdajanja delnic. To ponovno dokazuje, da kontrola industrij vedno bolj prehaja v roke majhni skupini ljudi, oziroma da sedanji gospodarji postajajo vedno močnejši. 31 milijonov dolarjev pomeni veliko gospodarsko in politično moč; in ker bondni kapital nima nobene kontrolne moči pri upravi podjetja, bodo lastniki Reading Coal and Iron kompanije prišli do ogromnega premoženja in moči, ne da bi jih to stalo en sam dolar.

Konferenca za pomožno akcijo

Udeležili so se razni delavski voditelji.

New York. — (F. P.) — Na konferenci, ki se je vršila pretekli teden v New Yorku, je bil storjen načrt za nujno nabavo sredstev v podporo tekstilnim stavkarjem na jugu in za organiziranje izobraževalno-agitatorične kampanje pod Mason in Dixson linijo.

Sklenjeno je bilo, da rekrutirajo stavkarice z juga, ki bodo obiskale unije na vzhodu in srednjemu zapadu v svrho zbiranja finančne podpore. Do sedaj so unije jako malo prispevale v podporo tekstilnih stavkarjev na jugu. Breme za financiranje teh stavk nosi Thomasov pomožni odbor, ki je odposlal stavkarjem v Marionu in drugod nad deset tisoč dolarjev v zadnjih štirih ali petih tednih.

Konference so se udeležili Mcmahon, Star, Gorman in Kelly, glavni uradniki unije tekstilnih delavcev; predsednik Rieve in tajnik Smith od unije pletenin-arskih delavcev; Muste, Holderman in Tippet od Konference za progresivno delavsko akcijo; Oneal in Lefkowitz od socialistične stranke ter Norman Thomas in Paul Porter od Lige za industrialno demokracijo.

ZBOROVANJE ZVEZNIH USLUŽBENCEV

Washington. — Konvencija Federacije zveznih uslužbencev je bila otvorjena v Salt Ste. Marie, Mich., na Labor day. Organizacija ima 47 tisoč članov po vseh državah Amerike in teritorijih. Ima jurisdikcijo nad vsemi *civilnimi uslužbenci*, razen poštnih in tehničnih delavcev v vladnih ladjedelnicah. Glavno vprašanje pred konvencijo bo izdelanje legislativnega programa, ki bo predložen kongresu. Organizacija bo zahtevala minimalno letno plačo v znesku $1500 in ponovni sprejem predloge za starostno pokojnino, ki določa 12 sto dolarjev letne penzije (v ta fond prispevajo uslužbenci 3½% od plače), katero je reakcionarni Coolidge zaklal z "žepnim" vetom.

300 Indijcev utonilo.

Karači, Indija, 31. avg. — Več kot tristo oseb je utonilo v Punjabu, kjer je reka Indus prestopila bregove in poplavila nižine. Medtem je med nesrečnim prebivalstvom izbruhnila kolera in v enem samem dnevu je umrlo 76 oseb v Larkani in 28 v Sindu.

Jack Dempsey šel skebat.

New York. — Med številom gledaliških zvezd, ki so v zadnjem boju dezertirali unijo gledaliških igralcev in bili radi tega izključeni, je tudi slavni rokoborec Jack Dempsey.

Sovjeti in Kitajci so se zedinili za mir

Moskva naznanila, da je temelj za sporazum dosežen, čeprav so medtem Kitajci eksekutirali štiri Ruse.

Moskva, 31. avg. — Komisarijat za zunanje zadeve je snoči naznanil, da je dosežen sporazum s Kitajsko za mirno poravnanje spora glede mandžurske železnice. Kitajska vlada je včeraj sprejela zadnjo sovjetsko kompromisno ponudbo in s tem je bil položen skupni temelj za pogajanja. Sovjeti so umaknili svojo prvotno zahtevo, da morajo Kitajci najprvo sprejeti nazaj v službo istega sovjetskega železniškega upravitelja, predno se Moskva začne pogajati.

Nova sovjetska ponudba, katero je Kitajska sprejela, se glasi, da se lahko nastavi nov upravitelj, Kitajci naj pa imenujejo novega predsednika železniškega direktorata in vsa ostala vprašanja naj se rešijo na podlagi železniške pogodbe iz leta 1924.

Komisarijat izjavlja, da je Sovjetska unija pripravljena na pogajanja na podlagi sporazuma kljub temu, da je pravkar prišla v Moskvo vest o eksekuciji štirih sovjetskih državljanov v Mandžuriji. Ta ekstremno provokativni čin ne moti sovjetske vlade, da bi se zvesto ne držala Kelloggovega pakta.

Pogodba iz leta 1924 določa, da vzhodno kitajsko železnico upravlja deset direktorjev; pet direktorjev s predsednikom vred imenuje Kitajska in drugih pet z upraviteljem vred pa Rusija. Upravitelj ima enega ruskega in enega kitajskega pomočnika.

Šanghaj, 31. avg. — Oficielna depeša iz Nankinga sporoča, da je minister zunanjih zadev brzojavil kitajskemu poslaniku v Berlinu, naj potom nemške vlade obvesti sovjetsko vlado, da je kitajska vlada pripravljena pogajati se za mir na temelju, da se takoj imenuje začasni sovjetski upravitelj železnice, obenem pa morajo sovjeti umakniti svoje čete z mandžurske meje in prenehati z oboroženimi demonstracijami.

POLITIČARJI SO V SKRBEH

Washington. — Voditelji republikanske stranke in večina Hooverjeve administracije so v skrbeh radi političnih razmer na Porto Ricu. (Ta otoška državica je bila anektirana po Združenih državah leta 1900 in ima status kolonije; ima 1,600,000 prebivalcev — večina jih živi v silni revščini — in se nahaja na otočju Mehiškega zaliva.) Republikanske politike največ muči dvom o sposobnosti mlajšega Theodorja Roosevelta, ki ga je Hoover imenoval portoriškim governerjem. Ali bo on zmožen krotiti dobro organizirane socialiste in republikance, ki skupno takorekoč diktira vladi? se vprašujejo političarji. Zadnje čase je nastal tudi spor med konservativno stranko, ki ima le po en glas večine v kongresu in senatu, in voditelj rebelne frakcije, Barcelo, je že naznanil, da bo njegova skupina podpirala socialiste in republikance v prihodnjem kongresu. To je prizadjalo velike skrbi Hooverjevi administraciji, ker vsi političarji vedo, da Teddy Roosevelt nima potrebnih sposobnosti za pozicijo portoriškega governerja.

Plačilo vojnih veteranov.

St. Louis, Mo. — Zvezna bolnišnica za vojne veterane v Jefferson Barraksu, Mo., je nabito polna vojnih pohabljencev. Posebno so natlačeni oddelki za psihopatične in tuberkulozne bolnike. Bolnišnica je tako natlačena, da je prisiljena zavrniti vse bolne veterane, ki prosijo za vstop.

PRIPOROČAJO VLADNO ZAVAROVANJE

Prizadetih bi bilo pol milijona vladnih uslužbencev.

Washington. — (F. P.) — Vladno zavarovanje za vladne uslužbence. O tem vprašanju bodo razpravljali načelniki 17 vladnih departmentov na interdepartmentni seji dne 6. septembra. Sugestija je prišla od glavnih načelnikov vladnih uradov newyorškega distrikta.

Ustanovitev vladnega zavarovanja za zvezne uslužbence bi bila velikega pomena ne samo za pol milijona uslužbencev, ki bi bili direktno prizadeti, marveč za vso deželo. Storjen bi bil prvi korak v smeri vladnega zavarovanja. Da se bodo taki propoziciji upirale privatne zavarovalne družbe, je lahko umevno, ker z upeljanjem tega sistema bi prvič to pomenilo vladno konkurenco na zavarovalnem polju in drugič bi pa to dišalo po socializmu.

Interdepartmentni biro za koordinacijo (uravnanje), ki je do sedaj že nekoliko študiral to pozicijo, poizveduje, kaj mislijo unije zveznih uslužbencev o tem vprašanju. Ko je pred leti vlada oziroma glavni poštar sugestiral grupno zavarovanje vladnih uslužbencev pri neki privatni zavarovalni družbi, se je unija poštnih klerkov temu uprla. To pa največ iz razloga, ker je bila ta poteza naperjena proti njenemu lastnemu zavarovalnemu sistemu, ki je uspeval in bil močna vez med članstvom.

Stališče unije je bilo, da je pripravljena podpirati direktno vladno zavarovanje, je pa proti temu, da bi vlada igrala vlogo agenta privatnim zavarovalnim družbam, ki bi kovale dobiček iz poštnih uslužbencev. Leo George, predsednik Federacije poštnih klerkov, se je že izrazil, da bo njegova organizacija podpirala propozicijo, o kateri bodo formalno diskutirali načelniki vladnih departmentov.

Potrebno je pa, da se za vladno zavarovanje zavzamejo vse unije zveznih uslužbencev, pravijo načelniki, predno more zadeva priti pred kongres. Tukaj se bo pričel pa resen boj, ker znano je, da je vzelo več let agitacije, predno je kongres sprejel odškodninsko predlogo za Dist. of Columbia. In nasprotovanje privatnih "inšuranc" kompanij bo veliko močnejše pri tem projektu.

Cepelin se bliža Evropi.

New York. — Poročilo, ki je bilo poslano po radiu ob eni uri zjutraj iz Grafa Zeppelina, govori, da se je velika zračna ladja nahajala ob istem času približno 400 milj od mesta Lizbona, Portugalsko. Cepelin je plul z brzino 80 milj na uro in je napravil nad dva tisoč milj v 24 urah. V Friedrichshavenu so v teku priprave za slovesen sprejem moštva zrakoplova.

Ekspanzija zadružne mlekarne.

Edmonton, Alberta. — Mlekarska velezadruga postavi v tem mestu moderno tovarno za pastevriziranje mleka. Ta velezadruga, po imenu Alberta Dairy Pool, je jako uspešna; zadnje čase pridobiva veliko članov, ker je mesto sklenilo, da mora biti vse mleko pastevrizirano, kar je prisililo manjše mlekarne, da pristopajo k zadrugi.

Praznovali Labor day 7 dni.

Kenosha, Wis. — Delavstvo v Kenoshi je praznovalo Labor day 7 dni. Pohodi, sviranje godb, igre, govori in podobno je tvorilo obširen program, ki se je zaključil na Labor day. Praznovanje je trajalo od 27. avgusta do 2. septembra. Na shodu sta govorila državna senatorja Philip LaFollette in Reynolds.

Gibanje arabskih fanatikov v Siriji

Demonstracije muslimanskih množic v Mezopotamiji. Sporadnični izbruhi v Palestini se ponavljajo.

London, 31. avg. — Danes poročajo iz Jeruzalema o protižidovskem plamenu v Siriji in francoske oblasti so zaprle mejo med Sirijo in Palestino. Jebelski Druzi, zelo fanatičen arabski rod v južni Siriji, se oborožuje in grozi z invazijo Palestine.

Medtem poročajo o izbruhu muslimanskih demonstracij proti židom v Bagdadu, Irak (Mezopotamija), kjer je bilo večje število oseb ranjenih.

Kairo, Egipt, 31. avg. — Brzojavka iz Jeruzalema se glasi, da so muslimanski Arabci v petek zjutraj napadli starodavno judovsko mesto Safed v jordanski dolini in ubili 22 oseb, med katerimi so tudi ženske in otroci. Čete oboroženih arabskih guerilcev v Siriji so prekoračile mejo in udrle v Palestino. Angleški letalci so bili poslani na mejo, da odpode guerilce.

Jeruzalem, 31. avg. — Arabsko-židovska verska vojna se razširja po Siriji. Položaj v Damasku je dnevno slabši. Džebel-Druzi, ki so ekstremno fanatični, se pripravljajo na vojno. Ti fanatiki so pred dvema letoma napadli Damask in izzvali velik masaker. Francozi, ki upravljajo mandat Sirije, jih še danes smatrajo za najnevarnejše domačine med vsemi arabskimi rodovi.

Včeraj so bile protijudovske demonstracije v Damasku in Bejrutu, toda francoske čete so jih kmalu ustavile.

Položaj v Palestini ni več tako kritičen. V Jeruzalemu je mir. Britski aeroplani dnevno krožijo nad mestom, zlasti nad Omarjevo mošejo zraven "oplakovanega zidovja", kjer je bil začetek izgredov.

Eksplozija dinamita v tekstilni tovarni

Državna milica terorizira delavce v Marionu.

Marion, N. C. — V tekstilnih tovarnah v Clinchfieldu, kjer delavci stavkajo že več tednov, je 30. avgusta eksplodiral dinamit. Del tovarne, ki je bil prazen, je poškodovan. To je povzročilo, da so vojaške čete, ki so nastanjene v Marionu, takoj navalile na Clinchfield in začele terorizirati stavkarje. Lastniki tovaren jih seveda dolže razstrelbe.

Konferenca se razbila.

Marion, N. C. — Pogajalna konferenca za izravnavo stavke v Clinchfieldu se je razbila, ko so jo zapustili zastopniki kompanije. Konferenco je sklical governer Gardner, oziroma njegov zastopnik sodnik Townsend. Stavka se je pričela, ko je družba odslovila 150 delavcev radi unijske aktivnosti. Državna milica, ki je bila poslana na lice mesta, čuva stavkarje in stavkarji čuvajo pa skebe 24 ur na dan. Varni so toraj vsi — dokler ne pride do rabuke.

75 ubitih, ko se je hiša podrla.

Algiers, Algerija, 31. avg. — Tu se je včeraj podrla štirinadstropna stanovanjska hiša, ki je bila natlačena s stanovalci. Izpod razvalin so potegnili 75 mrličev. V hiši je stanovalo 22 italijanskih družin in le nekaj oseb je ostalo živih.

Natančno napovedana smrt.

Paris, Ill. — George Steidel, trgovec, je trpel na srčni hibi. Lani je obiskal glasovito kliniko v Rochesterju, Minn., in tam so mu zdravniki povedali, da bo živel še 240 dni. Zadnji petek je umrl — na 239ti dan.

DIKTATOR SE JE SPRL S KAPITALISTOM

Vrgel ga je v ječo.

Washington. — F. P. — Kubanski diktator Machado je diktator v pravem pomenu besede. Kdor pride z njim v navzkrižje, so mu ure navadno štete. Zlasti je to resnica, ako pride v diktatorjevo nemilost gotov delavski voditelj; koliko kubanskih voditeljev in političnih nasprotnikov je Machado že poslal na "oni svet", je natančno število znano le njemu samemu. Kar ljudstvo izve, je novica, da je tega in onega zmanjkalo.

Te dni je diktator Machado, ljubenec ameriške vlade in Wall streeta, vrgel v ječo ameriškega kapitalista in zemljiščnega špekulanta Joseph E. Barlowa. Pred več leti je bil Barlow v ameriški diplomatični službi na Kubi. Ker ima več smisla za iskanje "prilik" kot za koristnejše delo, je za časa svoje službe našel tako "priliko" in investiral nekaj tisočakov v zemljišča v Havani. To investiranje je dobilo vrednost sedem milijonov dolarjev. Sreča se je spremenila pa v nesrečo, ko je Barlowa neki diktatorjev prijatelj ogoljufal za večjo vsoto pri transakciji zemljišča.

Barlow se je posvetoval z državnim departmentom, kaj mu je storiti. V Washingtonu je dobil nasvet, naj vloži tožbo na kubanskem sodišču, kar je tudi storil. Državni department je sedaj prejel obvestilo, da je Machado dal vreči Barlowa v zapor. Da omenjamo to zadevo tukaj, je vzrok ta, ker se je državni department pričel jako zanimati za ta diktatorjev korak, medtem ko se ni najmanj zanimal za persekucije in ubijanje kubanskih delavskih voditeljev in uplivnih izobražencev.

Je vse odvisno, koga zadene trda pest diktatorja: ako zadene delavskega voditelja, se ameriški državni department ne zmeni, ako pa doleti pest kapitalista, je to drugo vprašanje. Potrebno je tudi omeniti, da je bil Machado "izvoljen" v senci ameriških bajonetov in da je ameriška vlada že parkrat indirektno preprečila njegovo strmoglavljenje.

ZBOROVANJE INTERNACIONALE

Sprejet je bil dalekosežen program.

Amsterdam. — V Hanoverju, Nemčija, se je završilo četrto zborovanje Mednarodne federacije tovarniških delavcev (je del amsterdamske trade-unijske internacionale). Na konvencijo so prišli delegatje iz 12 držav, ki so zastopali 600 tisoč delavcev. Prvič v šestih letih so bili zastopani tudi britski delavci. Konvencija je sprejela sledeči program:

Splošno zavarovanje proti brezposelnosti, počitek med delom, prejemanje plač za praznike, znižanje starostne dobe v svrho prejemanja starostne pokojnine, participiranje (udeležba) delavcev pri upravi industrije, delavska reprezentacija v vseh komisijah in odborih za študiranje novih produkcijskih sistemov. Angleški delavski vladi je bil poslan apel za odobritev washingtonske pogodbe za osemurni delovnik.

Povišanje plač gledališkim delavcem.

Chicago. — Čikaški gledališki delavci bodo prejemali pet dolarjev več plače na teden. Pogodba je stopila v veljavo s prvim septembrom. Zvišanja plač so deležne vse stroke razen godbenikov, ki so sedaj brez pogodbe. Ker je v preteklem letu izgubilo delo 400 godbenikov v Chicagu radi govorečega filma, gledališki podjetniki zahtevajo 20 odstotno znižanje plač; godbeniki zahtevajo 10 procentov zvišanja.

Zadnja pot Jožeta Zavertnika

Več sto prijateljev od blizu in daleč spremilo pokojnika k zadnjemu počitku.

V prah in pepel se je Jože Zavertnik spremenil prošlo soboto popoldan dne 31. avgusta. Lep, ganljiv in veličasten je bil njegov pogreb. Vršil se je iz dvorane SNPJ, kjer je ležal na mrtvaškem odru v krasnem vrtu vencev, ki so jih poslali prijatelji in organizacije Jožetu v zadnji pozdrav. Sprevod dolge povorke avtomobilov je vodil na Češko narodno pokopališče, kjer je bil Jože upepeljen.

Kmalu po dvanajsti uri popoldan so prijatelji in znanci pričeli prihajati v dvorano SNPJ, da spremijo Jožeta k počitku in da se zadnjič poslove od njega. Prišlo jih je okrog štiristo in ob 1:30 je otvoril pogrebne ceremonije Oriental Masonic kvartet z žalostinko. Osem govornikov se je poslovilo ob mrtvaškem odru od Jožeta od osmih organizacij. Masonic kvartet je zaključil poslovilni spored ob mrtvaškem odru, ki je bil podoben krasnemu vrtu. Prijatelji, društva in razne organizacije so mu poslale okrog 70 vencev v zadnji pozdrav. Pet vozov jih je bilo. Poslani so bili iz Johnstowna, Clevelanda, Detroita, Chicaga, Waukegana in drugod.

Na pogreb so prišli prijatelji in znanci: iz Chicaga in okolice, Waukegana, Springfielda, Milwaukeeja, Clevelanda, New Yorka in iz raznih drugih krajev. Iz Warrena, Ohio je prišel Jožetov prijatelj Mochnik. Ker ga ni videl živega, je hotel Jožeta videti mrtvega. Ta želja se mu ni izpolnila, ker je prišel na pogreb nekaj minut preposno, ko je sprevod že odšel iz dvorane.

Na pogreb je prihitel tudi Etbin Kristan iz Minnesote. Z Jožetom sta bila več kot navadna prijatelja: bila sta sodruga izza težke pionirske dobe in sta sodelovala pri probujanju slovenskega delavca več desetletij v stari domovini in v Ameriki. Etbin je prišel, da od prijatelja in sodruga vzame zadnje slovo. V veliki kapeli Češkega narodnega pokopališča je imel Etbin Kristan poslovilni govor, v katerem je izrazil svojo bol in bol tisočerih prijateljev in znancev. Stal je za krsto na malem odru, preko nje in po dvorani so pa šle njegove besede, polne najglobokejše bolesti in čudovite tolažbe. V imenu tisočev je jemal slovo pesnik, pisatelj in govornik Etbin Kristan.

Nad petsto ljudi je vzelo seboj številko Prosvete, v kateri je bilo opisano Jožetovo življenje in delo. Zavedali so se velike izgube. Pri slovesu v dvorani in v kapeli je bilo rosno marsikatero oko, a mnoge je tolažila zavest, da njegovo življenje ni bilo zaman in da je zapustil bogato dedščino, sadove svojega dela.

Pepel pokojnega Jožeta bo izročen materi zemlji jutri (sreda) ob 4. popoldne na zemljišču njegovega sina drja. John Zavertnika na Češkem narodnem pokopališču. — Podrobnosti o Jožetovem pogrebu bodo objavljene jutri v Prosveti.

68 oseb utonilo, ko sta parnika trčila.

San Francisco, Cal. — Parnik "San Juan" je v petek kolidiral v tukajšnji luki z oljnim parnikom Standard Oil družbe in v petih minutah je bil pod vodo. Na parniku je bilo 110 potnikov in mornarjev. Od teh se je rešilo samo 42. Ostali so izgubljeni.

Osemurnik v Argentini.

Buenos Aires, Arg., 31. avg. — Argentinski kongres je sprejel obvezni osemurni delovnik za vso republiko za dnevno delo in sedemurnik za ponočno delo.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina: za Združene države (izven Chicago) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 South Lawndale Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju, na primer (July 31-1929), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Ameriški kapital "over there"

Prve vojne med divjaki so bile zaradi živeža in žensk. Zaradi kamnitega orodja se najbrž niso nikdar tepli, ker kamenja je bilo povsod dovolj. Ko je država prevzela odgovornost za prebivalce na gotovem teritoriju, je vladajoča grupa vodila vojne v imenu države zaradi teritorija in drugega plena. Temeljni vzroki vseh krvavih konfliktov so bili vedno ekonomski; tudi verske in plemenske vojne so imele in še danes imajo gospodarsko ozadje.

V razvoju modernega gospodarstva je država prenehala biti ekonomska enota in pojavile so se mednarodne enote. Država je politično lahko še neodvisna, ampak njene moderne industrije so odvisne od kapitala tuje države. Vsled tega figurirajo v današnjih konfliktih cele skupine držav, ki imajo skupne ekonomske interese. Države, ki imajo največ modernega kapitala, največ industrij v svojih mejah, štejejo največ in vse druge, ki so revne na kapitalu, postajajo njihovi trabanti. Organizacije industrijskega kapitala (mednarodni trusti) si bolj in bolj podvrgavajo politično in kulturno življenje vseh dežel. Oborožene sile sveta, ki so se nekoč delile po teritorijih, se danes dele po mednarodnih organizacijah privatnih industrij in finančnih zavodov — ne glede na predpotopne deklamacije raznih nacionalnih diktatorjev.

Ameriška organizacija modernega kapitala je danes najjačja na svetu. Za njo so vrste britska, francoska, nemška, belgijska, japonska itd. Med vsemi so tu skupni in tam protivni interesi. Kjerkoli danes preti konflikt, tam se križajo interesi teh organizacij. Konflikt je lahko v Aziji, Afriki, Južni Ameriki ali Evropi — in ameriški kapitalizem je gotovo involviran.

V Mandžuriji se skrega mlada sovjetska organizacija s kitajskimi dojenčki — in japonski ter ameriški interesi pozorno gledajo. V Južni Ameriki se pokavsa par pustolovskih republik — in Amerika takoj aranžira razsodišče. V Palestini se zabliskajo zakrivljeni noži med židi in muslimani — in predsednik Hoover prejme apel za bojne ladje. V Avstriji zaropoče grožnja civilne vojne med klerikalnimi fašisti in socialisti — in ameriški finančni sindikat svari: Pst, mir, če ne, ne bo več subvencij iz naših bank!

Ni je več dežele na svetu, v kateri bi ne odločeval ameriški kapital in oblikoval notranje politike.

Prijatelji komunisti porečejo: Ne v Rusiji! Le počasi, prijatelji. Privatni ameriški kapital odhaja v Rusijo v milijonih. Še par let, prej ko bo sovjetski program industrializacije izvršen do polovice, bo štel milijarde. V Washingtonu medtem priznajo Moskvo — in ko bo potem Moskva še hotela pošiljati ultimate Kitajcem ali Tibetancem, bo prej vprašala Wall Street: Ali je all right?

Slovenci imamo narodne pesnike, ki nam pojejo lepe pesmice o svobodni domovini in sijajni bodočnosti svobodne Jugoslavije. Za te pesnice prihaja njihova slika v album z zlato obrezo in obetajo se jim spomeniki po smrti, medtem pa je jugoslovanska vlada opustila princip državnih železnic in dovolila, da Američani zgrade nove proge, ki zvežejo Srbijo z Rumunijo na vzhodni in z Jadranskim morjem na zapadni strani. V ta namen so bankirji iz New Yorka investirali pet milijonov dolarjev. Poleg tega Francozi izsušujejo močvirja, angleški kapital ponuja elektrarne in nemški kapital gradi veliki most pri Pančevem. Druge inozemske grupe se interesirajo za bogata ležišča rude v južni Srbiji. Zakaj? Mar zato, da bo Jugoslavija bogata in gospodarsko svobodna? Applesauce! Eskimi so tudi ljudje po božji podobi in zakaj se nihče ne briga za njihovo bodočnost?

Mednarodne organizacije kapitala so moderna naddržava, ki počasi golta forme starega življenja. Ta proces je boleč za ljudstva, ki še vedno sanjajo, da je "v nebesih kakor na zemlji."

Oljni magnat Sinclair prosi Hooverja, naj ga pomilosti in izpusti iz ječe. Malo olja sem, malo olja tja — pa bo namazana stezica iz ječe. Mooney, ki je že dvanajst let zaprt po nedolžnem, nima olja.

Prihodnji teden bo Chicago spět suho mesto . . .

Fašisti in njihove skrbi

(Pismo iz Italije.)

(Izvirno.)

Trst, avgusta 1929.

Že v zadnjem pismu sem vam opisal nekaj zanimivih akcij italijanskih fašistov za dvig svoje moči in slave. Vse so vpregli v svoj jarem in marsikateri pesniki trosijo svoje talente za reklamo fašizma in za propagiranje vsakega gesla, ki ga izreče fašizem. Citiral sem razne "himne" fašističnih pesnikov proti francoski kuhinji in za italijansko kuhinjo (ki je seveda prva na svetu), proti golobom, ki se ponižno dobrikajo tujcem, namestu da bi imeli rimski ponos fašistov itd.

Naj omenim še danes dve kampanji, ki ju vodi fašizem z vso vnemo in od katerih si obeta mnogih koristi.

Prva: **proti velikim črkam v časopisju.** Naslove v dnevnikih je treba urediti v fašističnem stilu. Že dolgo časa povdarjajo potrebo novega fašističnega stila v tisku. Ta stil bi moral biti lapidaren, živ, temperamenten in tako dalje. No, lahko trdimo, da v Italiji piše tak stil edinole publicist — Mussolini sam. Mogoče piše ta stil tudi njegov brat Arnaldo, direktor "Popolo d'Italia," a še to le tedaj, kadar mu članek napiše — Benito Mussolini. Sicer še vsi ostali italijanski časopisi pišejo še vedno v starem italijanskem stilu, polnem fraz, dolgoveznosti in romantike.

V takozvanem fašističnem stilu je treba zavreči tudi tisto staro nefašistično, demoliberalno maniro velikih, ogromnih naslovov preko celih strani, preko več kolon, v dveh, treh vrstah z ogromnimi črkami. Danes tega ni več treba, to je odveč za današnji čas. Za časa liberalne in demokratske Italije se je tisk posluževal teh trikov kot se je posluževal toreador (bikoborec) rdečega robca, da je izzval bika. Časopisi, ki se še dandanes poslužujejo teh trikov, niso vredni, da izhajajo v fašistični Italiji. Radi tega se predlaga režimu, naj intervenira v tem smislu ter naj standardizira velikost naslovov za vsako sorto dogodkov posebej ali z ozirom na važnost članka. Neki časopis predlaga, da "veliki naslovi naj se dovoljujejo: preko cele strani — samo trikrat letno, a naslovi preko treh kolon samo enkrat mesečno. Prva stran mora biti razdeljena na dva dela: štiri kolone za notranjo, štiri kolone za zunanjo politiko, a naslovi samo preko ene kolone." —

Tako hočejo točno določiti, kako naj časopis "izgleda". Vsebino samo že itak diktira režim s svojo službeno agencijo za tisk, določiti hočejo še obliko. Tudi brez določil o naslovih in njihovih velikosti trpi tisk rubrike z domačo in zunanjo politiko. Treba bi bilo samo še določiti uniforme za žurnaliste, ki naj bi imeli vojaške čine-šarže: navaden reporter naj bi bil kak korporal, urednik, ki piše pregled samomorov po svetu, naj bi bil narednik, uredniki za politične vesti, ki jih kratkomalo sprejemajo telefonično s strani službene agencije, pa naj bi bili oficirji. Tako bi bil tudi žurnalizem v Italiji lepo uniformiran in — fašisti bi dokazali, da znajo čuvati kulturno dediščino rimske dobe.

Poleg in kljub temu pa se vendar venomer pojavljajo še novi listi, novi časopisi s silnimi naslovi: Tako je pred dnevi začel izhajati list omladine pod naslovom "La rivoluzione Fascista", ki mu je prvi številki napisal uvodnik sam Mussolini, ki trdi, da je naslov časopisa povsem pravilen, saj fašistična revolucija res še ni zaključena.... V Napolju so začeli izdajati mladi fašisti nov list z naslovom, ki je čuden prav toliko kolikor je tudi zmoten: "La valanga che sale". Falanga, ki se vzpenja.

Režim bi vsekakor moral izdati spisan register raznih naslovov, ki jih je toplo priporočati snovateljem novih časopisov. Zakaj potrebno bi bilo posebno za take nepismene mladiče, kot so v Napolju, kjer res mislijo, da se fašizem — vzpenja. Že naslov je tak, kakšna je šele vsebina.

In zdaj o drugem naporu fašistov, o drugi kampanji, ki jih imajo v Italiji toliko, da jih je težko vse (od bitke na miši do žitne bitke) zabeležiti. Žitna bitka je še sedaj v polnem teku in jeku. Vsa Italija čaka na rezultat letošnje žitne žetve. Posebno se živo spremlja tekma med pokrajinama Brescia in Cremona. Kateri bo hektar zemlje rodil več kvintalov pšenice? Vsa sredstva so uporabili za to tekmo, ki ji je pokrovitelj sam Mussolini.

Slična tekma je bila najavljena med dvema krajema, med dvemi vasmi v Abruzzih. A tamkaj ne gre boj za kvintale pšenice. Dvoje vasi **tekmuje v plodnosti svojih—žena!** Mussolini je dal pokal. Tista vas, ki bo tekom enega leta rodila več otrok, prejme pokal. Potem se tekma seveda ne preneha, marveč se nadaljuje in pokal lahko preide v last druge vasi, če bo taka volja štorklje. Kmetje so z veseljem pozdravili to tekmo in— menda šli takoj na "posel". Tako poroča italijanski tisk. Kaj so rekle k temu kmetice, tega ne poročajo. Tudi vprašali jih niso. Ženske so samo sredstvo demografske politike Mussolinija.

To borbo je še lahko izvajati v Abruzzih, v Kalabriji i. t. d. Tamkaj se že tako rodi vedno mnogo dece, ker kmetje še niso okuženi s sistemom in "civilizacijo" mest. A v Rimu, Milanu bi bila ta borba brezuspešna. Rimski bojevni časopis "L'Impero" priporoča Mussoniji, naj vse plemenite dame, ki ne marajo porajati otrok, pošljejo na otoke v Sredozemsko morje. Za kazen. In tamkaj, pod toplo klimo, v dolgočasju zavre njihova kri, pa bodo rodile na vse pretege, kar se bo dalo. Tako jih je treba prisiliti, da bodo rodile državi nove Balille in vojake.

"L'Impero pa pozablja, da je treba potlej pregnati na otoke k damam tudi moške, dobre moške, sicer bi ves načrt propadel.

Tega predloga Mussolini res ni osvojil — da priznamo pravico in resnico — a prepovedal je s posebnim ukazom uvažanje v Italijo vseh publikacij, reklam, knjig, aparatov in preparatov proti ploditvi, proti zanositvi. Okrožnica je silno stroga in obširna. Ne le, da bo strogo kaznovan dotični, ki uporablja te aparate in preparate, marveč bo kaznovan tudi oni, ki bo tajno razpepečaval te stvari. Tako ne bodo slej italijanske oblasti iskale samo tajnih komunističnih in socialističnih letakov in oseb, marveč bodo z raznimi hišnimi preiskavami po podstrešjih in kleteh iskali tudi prepovedani antifekondativni material.

Lepega posla vsekakor italijanske oblasti ne bodo imele.

Take so muhe in utvare italijanske fašistične politike.

RAZNO

Televox v lokomotivi. — Inženjerju R. Y. Wensleyu se je posrečilo skonstruirati nov tip lokomotive, ki bo imela "ušesa" in ubogala na povelje, tako da ne bo potrebovala strojevodje in kurjača. Stroj je zgradila družba Westinghouse Electric v Penni. Lokomotiva se bo ravnala samo po poveljih; spustila se bo v dir na ukaz "Naprej!" in se bo ustavila na povelje "Stoj!" na klic "Nazaj!" pa se bo začela premikati v nasprotni smeri. Vse to bo uravnavala naprava televoxa, obstoječa iz telefonskega aparata s selektivnimi tuljavami, ojačevalci glasu in merilci toka. Lokomotiva bo silno občutljiva za glasove. Dosedanji poskusi pravijo, da bo v vsakem oziru prekašala človeško uho, posebno — kar se tiče občutljivosti za registraranje tonov.

Mrtvec protokolira svojo "smrt". O svojevrstni nezgodi poroča holandski tisk. Nekega policista v Büssumu je povozilo. Njegovi kolegi so ga dvignili umirajočega in ujeli še pravočasno njegove zadnje besede: "Bodite zdravi . . . Moja zavarovalna polica je v železni blagajni." Prenesli so ga na policijsko stanico, ga položili na posteljo in začeli zapirati okenske zaslonke v poslopju, kakor je na Holandskem navada, kadar imajo mrtveca v hiši. Hipoma pa so začuli iz sobe, kjer je "ležal" nevoljno klicanje: "Kje je spet raportna knjiga." Stekli so v sobo in ga videli, kako stiče po miznicah. Mrtvec ni bil mrtev. Še preden so se dodobrega osvestili, je bil našel knjigo in začel vanjo vpisovati poročilo o svoji nesreči: "Danes, dne toliko in toliko, se je pripetila na vogalu ulice te in te nesreča itd." Ko je končal, so ga spravili v bolnišnico, da mu povežejo rane.

Uničevanje samostanov v Rusiji

Sovjetska vlada je obnovila borbo proti samostanom, menihom in nunam. — Samostanske ustanove naj postanejo komunalna last, stanovališča in uradi, menihi in nune pa naj živijo od dela svojih rok.

Nedavno je bilo čitati, da je moskovska vlada dala odstraniti kapelico Iberske Madone na Rdečem trgu v Moskvi — stavbo, ki jo je rusko ljudstvo čuvalo kot zgodovinsko svetinjo svoje pobožnosti. Jedva so se pojavile tozadevne vesti v časopisju, že prihaja iz Rusije novica, da je sovjetska vlada obnovila borbo zoper samostanske ustanove.

Za vse te ukrepe je dal v bistvu pobudo dan ruskih brezbožcev, ki so organizirali svoj pokret pred nekaj meseci. Uspehi njih delovanja so povsem vidni. Samo v tverskem guvernementu je bilo zadnje tri tedne zaprtih 54 cerkva in sinagog. 32 svečenikov pa je bilo deloma odstavljenih od službe, deloma izganih. Vsi rekurzi zaradi zapiranja božjih hramov so bili odbiti.

Kaj je dalo povod, da je začela sovjetska vlada z vso vehemenco boj proti cerkvam in samostanskim ustanovam? Gotovo, da se je začela borba iz načelnih nagibov, zakaj sovjeti so že davno proglasili, da jim je cerkev na poti. To je tudi čisto razumljivo, posebno če pomislimo, da je bila cerkev s samostani vred mnogokje zastopnica starih tendenc, ki so v opreki z današnjim stanjem v Rusiji. Industrijalizirana, z duhom marksizma prožeta Rusija ima danes čisto drugačne nazore kakor caristična Rusija, ki je priznavala carja hkrati kot posvetno in versko avtoriteto. Temu načinu mišljenja hočejo boljševiki prilagoditi tudi versko naziranje ljudstva.

Vzrok, da so začeli sovjeti ofenzivo proti samostanom pa tiči morda še v nečem drugem. Pustimo ob strani dejstvo, da vidi Moskva v vsaki samostanski ustanovi gnezdo protirevolucije, izkoriščanja in špekulacije. Fakt je, da so ruske oblasti v zadnjem času izsledile v nekem samostanu blizu Kazana, ki je prestolnica tatarske republike, 10 ton moke, 330 kovčegov tekstilnih izdelkov in 75 šivalnih strojev, mnogo perzijskih preprog in bomb angleškega izvora. V nekem drugem samostanu na jugu Unije pa so našli v krstah, ki se nahajajo po samostanskih predpisih v celici vsake nune, velikanske zaloge moke. Skrivanje živil pa je danes v Rusiji zločin proti obči blaginji, zakaj znano je, da sovjetom primanjkuje kruha, kar ustvarja v množicah največje nerazpoloženje.

Ta dejstva so poleg principijelnih nagibov gotovo soodločilna, da so sovjeti vnovič napeli lok proti samostanskim napravam in cerkvam. Boj se je sicer začel že pred desetimi leti, a nujnejše nalogę so vlado zadržale, da ga je trenutno sistirala. Od 1000 samostanov, ki stoje v Rusiji, jih ima sovjetska vlada kolmaj eno tretjino pod svojim nadzorstvom. Nekaj jih je razpustila, drugi so ostali. Ti bodo sedaj reformirani.

Armada menihov in nun, ki šteje najmanj stotisoč duš, pa bo morala prijeti za koristno delo. Naročila posebno v ženskih samostanih, ki so časih živeli od dragocenih ženskih ročnih del, so odpadla, ker je plemstvo v Rusiji odpravljeno. Trgovski stan, poleg aristokracije največja opora starih samostanov, je izginil, ker fungira danes kot prodajalec država sama. Samostanske ustanove, računajo v Moskvi, so se preživele in napočil je čas, da se dokončno likvidirajo.

Zibel človeštva v Sahari. Doslej so iskali izvor človeštva v Aziji, v zadnjem času so učenjaki razpravljali o puščavi Gobi, kjer bi se bil pojavil prvi človek. Ameriški raziskovalec Poud pa išče bivališče prvega človeka v severni Afriki. Na podlagi svojih dosedanjih raziskovanj trdi, da je bival prvi človek v Sahari, ki je bila nekoč polna bujne vegetacije, pravi paradiž. Poud je nabral za svoje trditve že mnogo materijala. Sedaj je odpotoval znova iz Pariza v Afriko, da nadaljuje svoja poizvedovanja po prvem človeku, ki je živel baje pred 150,000 leti.

Sonce s polarnega leda

Bivši general Nobile v Nemčiji. — Kakšne vtise je dobil o njem novinar, ki mu je brodolomec dovolil razgovor na sprehodu.

V nemških listih čitamo opis nesrečnega voditelja zrakoplova "Italia", ki se je lani 24. maja ponesrečil na vožnji čez severni tečaj. Nobile se nahaja zdaj na nekem majhnem imenju v Šleziji, kjer je gost enega svojih redkih prijateljev, ki ga niso zapustili v nesreči.

Vtis, pravi pisec, katerega napravi Nobile kot oseba na človeka, bi ga vidi prvič v življenju, je čisto drugačen nego dojem, ki mu lebdi pred očmi po vsem, kar je čital o njem v časopisju. Ali je to besedavec? Morda komedijant? Znabiti je bil nekoč to in ono — toda nesreča, ki ga je doletela, ga je iz temeljev predrugačila. Nobile je danes preprost, skoro boječ mož; afektacije ni na njem niti opaziti. V obraz se je postaral in kljub leženrnemu nastopu, ki mu je še vedno lasten, ne more zatajiti neke nesigurnosti in boječnosti, kakor tudi potlačenosti. Zato se mu vsak poskus, da bi ostal v formi, ponesreči. Celo glas mu je nekam zasenčen in drhteč. Oko izraža trudnost, pogledi so mu nemirni. Smehljanje ne prihaja od srca. Kaj je, kar še drži tega moža pokonci? Žena in otrok? Ali pa upanje na rehabilitacijo? Ali morda celo princip lenivosti? Najbrže vse skupaj. In tako gleda v svojega gosta ter se mu smehlja šarmantno, trudno, hvaležno in ironično hkrati.

Pripeljal se je iz Italije v civilu in incognito. V vlaku pa go ga spoznali. Na tesnem hodniku vlaka, pomislite, so si pomežiknili trije: sprevodnik vlaka, nosač, ki ga je bil Nobile poklical, da mu ponese prtljago, in neki pasažir. Pošepetali so si nekaj in se razšli. To je bilo vse, kar je ostalo od njegove nekdanje slave.

Slaven torej ni več. A ostalo mu je življenje, ki si ga je bil sam rešil. Da je bil postopal drugače — kako drugačen, triumfalen bi bil njegov povratek skozi Evropo! Tako pa mu je ostalo samo to borno življenje, ki ima pač pomen zanj, drugih pa skoro več ne zanima.

V hotelu, kjer je nastanjen, sedi truden in izmučen za mizo. Na vprašanje, kaj dela v tujini, pove, da išče založnika za svojo knjigo, ki bo napol znanstvena razprava, napol opravičba. Knjiga je torej tisto, kar mu sedaj roji po glavi.

Ta knjiga naj ga odvrne od žalostnih misli, ki ga obletavajo, njej je posvečena vsa njegova koncentracija. V Rimu, pravi, živi čisto mirno. Nihče ga ne nadleguje in tudi ženo in hčerko puste vsi na miru .Baš zato se je vrgel na delo, da bi si prikril dejstvo, da ga nočejo videti....

Nobile ne pije alkohola in tudi zelo malo kadi. Večinoma bulji predse. Vprašanje o zakonu kvitira z besedami: "Za ljudi, ki znajo sedeti, je zakon izvrstna naprava, za tiste, ki ljubijo potovanje, pa ne."

In dalje: "Politika mi je tuja reč." S tem hoče povedati vse, tudi tisto, kar ga obremenjuje pred svetom. Še vedno ni zaceljena njegova roka, ki si jo da bil zlomil pri padcu "Italie". Fizično je zelo slaboten in šibak. Često mu na sprehodu odpovedo moči in tedaj mukoma pridrsa do prvega voza ali taksija ter naroči kočijažu ali šoferju, naj ga pelje v hotel. Izčrpan je in zaspan in tam, na ležišču, najde vsaj malo fizične utehe.

Podjetna ženska. Bruseljska policija je aretirala neko Adrienneo Guyot, ki se bo morala zagovarjati radi bigamije. Aretiranka je nenavadno lepa blondinka in to ji je menda najbolj pomagalo, da se je v zadnjih letih zaročila samo 652 krat, poročila pa 50 krat.

Vsak po svojem okusu. Nos je Japoncem tisti del obraza, ki mu posvečajo največ zanimanja. Po japonskem okusu zavisi lepota obraza samo od tega, če je nos velik ali majhen. In sicer so na večje dimenzije razviti nosovi vedno lepi. Ženska s takšnim nosom velja za lepotico. Vendar je dolgih nosov na Japonskem bolj malo in zato so njih imetnice nanje zelo ponosne.

Naša obleka

Naloga obleke je v prvi vrsti ta, da poleg ostalih faktorjev regulira toploto človeškega telesa. Poleti varuje človeka pred solnčno pripeko, pozimi pred mrazom, ter ustvarja na ta načni enakomerno toploto od 30—32° C, ki jo ima plast zraka med površino telesa in obleko.

Snovi, iz katerih izdelujemo obleko nam daje deloma živalski, deloma po rastlinski svet. Od živali dobivamo volno, svilo, usnje, kožuhe. Od rastlin pa bombaž, lan, konopljo. Med svetovno vojno so poleg drugih nadomestkov z uspehom uporabljali tudi koprive.

Enostaven in praktičen način, kako razlikovati volno od rastlinskih snovi je sledeči. Če zažgemo vlakna volne nastane duh po zažganih laseh. Pri bombažu in ostalih pa je duh sličen onemu, ki nastane, če zažgemo papir. Razen tega obstojajo še druge kemijske reakcije.

Od lastnosti obleke je najvažnejša ta, kako prevaja dotično blago toploto? Najbolje prevaja toploto platno in bombaž, malo slabeje svila. Za tem pride v vrstnem redu volna in končno zrak. V poštev pride torej ne samo snov, iz katere sestoji obleka, temveč tudi to, koliko zraka vsebuje dotična tkanina? Tako vsebujejo kožuhi do 98% zraka, platno pa le 50%. To, kakor tudi dejstvo, da li je tkanina prehodna za zrak, ali ne, je odvisno od načina tkanja, t. j. od velikosti zračnih prostorov med posameznimi vlakni in pa, da li je tkanina impregnirana n. pr. s škrobom, gumijem i. t. d. V premočenih tkaninah, t. j. če se omenjeni zračni prostori napolnijo z vodo, se prehodnost za zrak zmanjša. Istočasno se, ker je voda boljši prevodnik kot zrak, spremeni tkanina tudi v pogledu prevajanja toplote. V tem oziru je velika razlika med platnom in volno. Če namakamo platno v vodi se že prej omenjeni zračni prostori zelo hitro in skoro popolnoma napolnijo z vodo, dočim vsebuje volna v tem slučaju še vedno 85% zraka. Volneno blago torej ščiti človeka tudi, če je premočeno, dočim bi nas v premočeni platneni obleki kmalu pričelo mraziti vsed prevelikega oddajanja toplote. Razni z gumijem impreknirani dežni plašči nas varujejo sicer pred dežjem, imajo pa to napako, da so neprehodni za zrak in preprečujejo oddajanje vodne pare, vsled česar lahko pride do zastoja toplote. Boljša je v tem oziru impregnacija z ocetnokislo glino, ki kolikor toliko propušča zrak.

Pri izbiri oblek se ne smemo ozirati samo na kvaliteto, temveč tudi na barvo blaga. Znano je, da gladka, svetla telesa upijajo veliko manj toplote, kot hrapava in temna. Poleti nosimo tedaj lahke svetle obleke, pozimi pa težke in temne.

Kroj obleke naj bo takšen, da ne tišči telesa, posebno pa ne sme ovirati krvotoka. Stežnik, ki je bil prejšnje čase vzrok raznim obolenjim na jetrih in drugih organih, je seda odpravljen. Slično vpliva tudi pas pri moških. Zato so v higijenskem oziru boljše naramnice. Med nedostatke obleke prištevamo tudi prevozke podveznice, ki so eden izmed vzrokov krčnih žil na nogi.

V higijenskem pogledu neoporečni čevlji morajo biti spredaj dovolj široki in njih oblika mora odgovarjati obliki noge. Pete naj bodo nizke. Žal, da današnja moda propagira povsem drugo obliko obutve.

K obleki spadajo tudi razna pokrivala za glavo. Večina pokrival ima ta nedostatek, da je ventilacija zelo pomanjkljiva.

Naš spis bi bil nepopoln, če ne bi omenili še perila in postelje. Za perilo uporabljamo bombaž in platno, ki dopuščata kuhanje in pranje. Perilo je navadno bele barve. Na ta način se lažje opazi vsaka nečistoča. Perilo treba češče menjati, posebno poleti, ko se človek znoji. Iste zahteve kot na telesno, stavimo tudi na posteljno perilo.

Postelja naj bo prostorna in zračna in naj ne stoji preblizu zidu, posebno, če je stanovanje vlažno. Ležišče samo na sebi mora biti vsaj 50 cm nad podom. To je potrebno predvsem z ozirom nato, ker se zadržujejo bacili večinoma v nižjih zračnih plasteh, drugič pa služi zračna plast med ležiščem in podom v svrho izolacije pred hladno zračno strujo, ki puhti iz poda. Zglavje ne sme biti previsoko. Prva zahteva higijene pa je, da ima vsaka oseba svojo posteljo. V nasprotnem slučaju se kaj lahko dogodi, da okuži bolna oseba druge. Posebno tragični so oni slučaji, ko bolni starši na ta način inficirajo svoje otroke s kapavico. Na čistoto postelje moramo paziti posebno po raznih hotelih in prenočih. Često se preneso na to način koze, ošpice i. t. d.

V obleki žive prenašalci raznih kožnih bolezni, kot bolhe, uši in stenice. V slučaju epidemij je treba torej vse dele obleke temeljito razkužiti.

(Zdravje.)

Doktorica načelnica indijanskega plemena.

Pred kratkim je umrl načelnik indijanskega plemena Henomirov, po imenu Neopit Oskosh. Njegova 17-letna hčerka je baš napravila izpite na gimnaziji v Ohiju. Zadnja želja indijanskega poglavarja je bila, da bi po njegovi smrti rodu Henomirov načelovala njegova hči. Indijanci so bili s predlogom zadovoljni in so poslali deputacijo v mesto k poglavarjevi hčeri. Vsa vesela je sprejela ponudbo, ali kot načelnica se vrne k svojemu rodu potem, ko postane zdravnica. Indijanci so se ponosno vrnili domov, ker bodo imeli tako učeno poglavarico.

Vesti iz Jugoslavije

RAZSTAVA ZOO NA VELESEJMU.

(Izvirno.)

Ljubljana, 16. avg. 1929.

Ljubljanski velesejem prireja sako leto poleg poletne razstave tudi jesenski velesejem pod naslovom "Ljubljana v jeseni." Prav tako se bo vršil ta velesejem tudi letos in sicer od 31. avgusta do 9. septembra. Letošnji velesejem v jeseni bo dobil svoj poseben pečat po Zadružni razstavi, ki se vrši velesejmu v posebej za to odkazanem paviljonu. Istočasno se vrši namreč v Ljubljani zadružni kongres vseh vez včlanjenih v Centralnem zadružnem savezu. O kongresu kakor tudi o razstavi sami bomo poročali obširneje ob času.

Na jesenskem velesejmu bo tudi razstava društva "ZOO", ki naj bo letos v znaku propagande za ustanovitev zoološkega vrta v Ljubljani. Zato bo društvo ZOO priredilo to razstavo, s katero hoče pokazati slovenski javnosti, da je njegova ideja dobra in izvedljiva. Hoče predvsem pokazati vrsto vseh živali, živečih v Sloveniji. Z dohodki lanske razstave in s članarino ter darovi posameznih dobrotnikov si je nabavilo društvo bogate akvarije, v katerih bo izstavilo vse v slovenskih vodah živeče ribe, v 150 kletkah ptice naših gozdov, v 30 velikih kletkah ptice-ujede, v 6 terarijih domače živali-plazilke (kače, kuščarje i. t. d.), dvoživke, sesalce, razen tega gamze, rne in mlade medvede.

S tako pestro razstavo misli buditi zanimanje za naše živalstvo med slovensko javnostjo, lasti pa še med mladino, ki ji postane zoo-vrt lahko živa šola z živalstva.

Kakor znano, misli društvo Zoo, čigar vodja je prof. Šerko, ustanoviti zološki vrt, ki naj bi se nahajal v Tivoliju ob ribniku.

Vlomilci v Ljubljani.

Ljubljana, 16. avg. 1929.

V Ljubljani se redkokedaj pozavilo resnejši vlomilci, ki bi imeli na vesti težke vlome in rope. Tem večkrat pa se pojavljajo manjši vlomi, katerih pleni niso ogati. So pa ti vlomi precej drni.

V noči od torka na sredo sta va vlomilca vdrla v stanovanje eka Leo. Markiča na Tržaški esti. Vlomilca sta na dvorišču ristavila lestev, splezala do prega nadstropja in skozi odprto kno v sobo. V sobi je spala peova žena s svojim enomesečnim trokom. Žena Ema je zapazila ri oknu temno moško postavo, ogumno skočila proti oknu, da i vlomilca pahnila nazaj. Med em pa je drugi vlomilec že bil sobi in premetaval po skrinjah n predalih. Ta je planil od zadaj ad ženo, jo zgrabil za vrat, z rugo roko pa ji je tiščal usta, a ni mogla kričati. Ženine prve lice na pomoč je slišal njen ož spodaj v pekarni, prihitel ogledat, kaj je, vlomilca pa sta ied tem pobegnila. Mož je obestil stražnika, ki se je podal na asledovanje vlomilcev, a ju je že zela noč. Ukrasti nista mogla ičesar, še denarnico s 30 dinarsta pri begu pustila na oknu. Policija upa, da bo oba vlomila našla, ker ni izključeno, da sta rav ista dva vlomila tudi v stanovanje na Sv. Petra cesti k nei mesarici.

Smrtna kosa. V Šoštanju je umrl v starosti 72 let prevžitar Martin Brence z Ložnice pri Celju. Bil je prepeljan domov, jer je bil pokopan 15. avg. — V celjski javni bolnici sta umrla 6 letni prevžitkar Jakob Turnšek iz Šmartna v Rožni dolini, n za škrlatico 7 letna Rozalija Repeževa, hči sodarja s Huma a Sotli. — V ljubljanski bolnici umrl po dolgotrajni bolezni osestnik iz Čeč Klanjšek Mihael. Po požarni nesreči, ki ga je oletela, se mu je zdravstveno tanje poslabšalo tako, da so ga morali poslati v ljubljansko bolnico. Bil je dober gospodar in krben oče. Zapustil je ženo in 3 otrok, od katerih je še 10 nerešskrbljenih. — Na Dolu pri Hrastniku je umrl 82letni starek Plešek Franc, vulgo Donarjil. Bil je nekoč v Hrastniku rtnar in lovec pri ravnatelju Burgerju, pri Rošu st. in Ruecselnu st.

Gradiščanski in koroški rojaki v Ljubljani.

Ljubljana, 17. avg. 1929.

Te dni je dospela v Ljubljano skupina koroških Slovencev-dijakov in par dijakov Gradiščanskih Horvatov — kot se imenujejo.

Gradiščanski Hrvati žive vzhodno in jugovzhodno od Dunaja in pripadajo povečini avstrijski republiki. Glavno mesto je Eisenstadt, pokrajino samo pa imenujejo Nemci Burgenland, deželo dvorcev, gradov. To pa radi tega ker je na Gradiščanskem polno gradov in ruin. Ti Hrvatje izdajajo na Dunaju svoj tednik "Gradiščanski Hrvat". Razlikujejo se ti Hrvatje od svojih rojakov v Jugoslaviji predvsem po govorici, ki je precej drugačna od književne hrvaščine. A jezik njihov je radi svoje preprostosti lep in ga poslušaš z zabavo. Besedne tvorbe so preproste, da se včasi nasmehneš nadnjo. N. pr. Isus se je goristal (je vstal), najzadlegel — nazaj legel. Tudi cele stavkovne fraze so preproste in spominjajo na naš govor pred desetletji: "On je dušu spustil". V tem svojem dnevniku razpravljajo tudi o svetovni politiki ter je tako zabavno brati ta poročila v njihovem jeziku.

Študentje burgenlandski študirajo po večini na Dunaju, kjer so se sestali in spoznali s koroškimi študenti. Oboje veže trdna vez, čut, da pripadajo istemu deblu. In oboji so kot narodni manjšini zatirani nacionalno od avstrijske strani, pa je njihova vez še bolj razumljiva.

Skupina teh izletnikov je bila sprejeta v Ljubljani s strani klerikalnih prosvetnih organizacij. Izletniki so položili venec pred Prešernov spomenik ter so danes odpotovali na našo rivijero, v Dalmacijo.

Posledice stanovanjske bede. Po ukinitvi stanovanjske zaščite je bilo mnogim odpovedano stanovanje ter so se po preteku odpovednega roka morali izseliti, če ne drugam, pa kar na cesto. Tudi je po novem zakonu bilo dovoljeno hišnim lastnikom podražiti stanovanje za znatne višine, tako da so na sploh stanovanja mnogo dražja kot so bila doslej. Zato ta zakon v živo zadene uprav revnejše sloje, torej delavske. Izseliti se morajo, ali ker jim je bilo odpovedano ali pa ker jim je bila zvišana najemnina, ki je ne morejo plačevati. In morali so na cesto ali — pod most. V Mariboru stanujeta pod mostom že 14 dni 56-letni čevljar Rudolf Schmiermaul in njegova žena. Osem dni pa stanuje tam 41-letni delavec Josip Galer s svojo 4-leto ženo in tremi otroci. Vse njegovo pohištvo je: dve slamnjači, 1 nahrbtnik in 1 otroški voziček.

Žalostna slika, ki pa jih bo z vsakim dnem več. Delavstvo ne zmore plačevati visokih najemnin, pa morajo na cesto, pod mostove, pod šotore itd.

Dimnikarska oprava ni primerna za visoke ture. — Nenavadna planinska nezgoda se je pripetila te dni v Oetztalskih alpah v bližini Vernagthuette. Turisti, ki so stopali proti temu planinskemu zatočišču, so zaslišali z nekega ledenika klice na pomoč. Tam so našli mladega moža v polni — dimnikarski opremi. Padel je bil skozi razpoko v ledeniku, vendar se ni za srečo niti najmanj poškodoval. Samo pozebel je bil do kosti. Ko so ga z vrvmi rešili iz kočljivega položaja, je povedal sledeče: V planinski koči bi moral pomesti dimnik in je to delo tudi pošteno opravil. Ko se je vračal, je pa zašel na ledeniku in se mu je pripetila nezgoda. Radi svoje neprimerne oprave si ni mogel pomagati nikamor in sreča je bila, da so ga slišali turisti. Spravili so ga v dolino.

Žrtev poklica. Dne 9. avgusta je po trimesečnem trpljenju umrl tesar Ivan Hribar iz Sv. Križa pri Kostanjevici. Pokojnik se je pred tremi meseci ponesrečil pri podiranju starega kozolca na Slivnovicah. Zanašajoč se na lastno moč je sam hotel prestreči podirajoči se hrastov steber, ki pa mu je zdrobil hrbtenico in del reber. Pred tremi tedni je prišel iz bolnice na svoj dom v Sv. Križ. Bil je šele 38 let star ter zapušča vdovo in pet otrok.

Zagrebški župan šel študirat — prah.

Zagreb, 16. avg. 1929.

Dne 14. t. m. se je vrnila v Zagreb skupina občinskih funkcionarjev z županom na čelu. Bila je v inozemstvu, kjer je obiskala mnogo mest ter proučevala občinske ustanove. Odšli so na to potovanje pred mesecem. Potovanje je bilo namenjeno predvsem, da naberejo izkušnje, kako druga mesta rešujejo posamezna vprašanja, ki se tičejo komunalne politike, ter da potem te informacije skušajo uvesti v prakso v Zagrebu, kolikor je to seveda mogoče.

Eno prvih mest, ki so jih obiskali, je bil Dunaj, rdeči Dunaj, ki mu načeljuje socialist Seitz kot župan. Dunaj kot občina je predvsem mnogo storil v pogledu omiljenja stanovanjske bede in je občina smatrala to za glavno nalogo mestne občine po vojni. Naložili so posebne davke, iz katerih so potem zgradili krasne velike stanovanjske mestne hiše, ki obsegajo po cele okraje. Cela predmestja je zgradila rdeča dunajska občina za svoje občane, za delavce in uradnike v prvi vrsti. Kdorkoli je videl te velike hiše, zgrajene v najmodernejšem slogu, odgovarjajoče vsem higijenskim in drugim prilikam, vsakdo je moral izreči veliko hvalo socialistični občinski upravi. To je bila njena prva naloga: rešiti stanovanjsko krizo za edini pravi način, z zgraditvijo stanovanjskih hiš, katerih najemnina je zelo nizka, tako da jo lahko plačujejo tudi delavci in uradniki, katerih dohodki so bolj kot ne pičli. In to nalogo je rešila in jo še rešuje. Še vedno se dvigajo iz tal nove stanovanjske hiše.

Dunajska občina je torej predvsem smatrala za potrebno reševati stanovanjsko krizo. Zagrebški župan pa je zdaj po svojem prihodu na vprašanje, kaj so predvsem študirali v inozemskih mestih, izjavil, da so šli predvsem študirat pobijanje prahu! Menda je v tem že povedana vsa razlika komunalne politike jugoslovanskih mest in mesta, ki vladajo v njeni upravi "barbarski" socialisti. Dočim pobija Dunaj stanovanjsko bedo, hoče Zagreb pobijati prah — kakor da v Zagrebu ne bi bilo najbolj pereče vprašanje stanovanj.

In kakšen odgovor so dobili v inozemstvu? Do kakega zaključka so prišli po enomesečnem "študiju" v inozemstvu, ko so pregledali mesta od Dunaja do Zuricha in Frankfurta in Bochuma t. t. d.? Da je za pobijanje prahu najboljše sredstvo zgradba trotoarjev in tlakovanje cest in škropljenje po ulicah. Silno bogat nauk, za katerega se pač ni izplačalo iti v inozemstvo in pregledati dvanajst mest. Do takega spoznanja bi lahko prišli doma, v svojih pisarnah in ne bi bilo treba iti v inozemstvo na — bankete.

En mesec je potovala po inozemstvu komisija ter pregledovala mesta ter vsak večer prebila na banketih, v kopališčih in drugih zabaviščih. Smoter je bil: zvedeti, kako bi bilo odpraviti prah v mestu. Rezultat: asfaltiranje ulic. Vseh članov te komisije bilo krog 10, potovanje je stalo težke tisočake. In izkušnje s te poti so nad vse bogate in bodo lahko s samozavestjo povedali: Saj vemo, kako se da temu odpomoči: treba je asfaltirati ulice. V inozemstvu smo zvedeli.

In pri tem pojasnilu bo bržkone ostalo.

Mesta, kakor sta Dunaj in Gradec, kjer sta župana dva socialista napredujeta iz leta v leto. Razne socialne institucije teh dveh občin so plod županovanja socialističnih županov. V Gradcu je župan socialist Muhič, bivši pekovski pomočnik, rodom iz St. Lenarta v Slovenskih goricah. Kar je ta napravil v zadnjih letih iz "mesta penzijonistov", presega delovanje vseh prejšnjih županov, advokatov in doktorjev. In oba mesta polagata važnost na zboljšanje socialnih prilik mesta, predvsem v zboljšanju stanvanjskih razmer. In v tem so napravili nenavadne stvari v dobro revnih meščanov.

Zagrebški župan pa gre skopico ljudi študirat v ta mesta, kako zatirati prah. Kot že rečeno — menda je to baš razlika med delovanjem socialistične in buržoasne uprave mest.

Vesti iz Primorja

Nova konfinacija. Peklenski otoki so zahtevali novo žrtev iz vrst slovenskega razumništva v Primorju in sicer v osebi Rudolfa Vidriha, nekdanjega urednika "Edinosti", odnosno urednika nekdanje "Edinosti". Ker je ostal Vidrih po ukinitvi "Edinosti" brez posla in zaslužka, se je pripravljal za odhod iz Trsta. Pred svojim odhodom se je podal v Spezio, da se poslovi od svojega brata. Na povratni poti se je ustavil v Ardenzi pri Livornu, kjer se je kopal. Pred odhodom iz Ardenze so ga ustavili policijski agentje, ki so zahtevali, da se legitimira. Odvzeli so mu fotografični aparat in nekoliko slik, med katerimi je bila tudi slika njegovega brata, ter mu napovedali aretacijo. To je bilo dne 2. julija, dne 20. julija pa mu je bil že izročen konfinacijski odlok, s katerim je bil konfiniran za dobo petih let na otok v pokrajini Trapani v skrajnem jugozapadnem delu Sicilije. Poleg Vidriha samega zadene njegova konfinacija težko tudi njegovo mater in sestro, za kateri je moral skrbeti. Kot konfinacijski otoki so bili dosedaj znani Lipari, Ponza in Ustica. Favignano je bil kot tak še nepoznan. Podoba je, da je postalo na onih treh otokih vsled vedno bolj naraščajočega števila konfiniranccev pretesno in da si je moral nasilni fašistični režim poiskati že četrtega, kateremu bo tudi pripadla žalostna slava, da se bo njegovo ime izgovarjalo s strahom in grozo po celi Italiji in po celem svetu.

Po sedmih mesecih. Po sedmih mesecih zapora v goriških ječah sta bila izpuščena na svobodo Angel Torkar iz Podbrda ter Maks Kenda iz Kneže. Zaprta sta bila radi običajnega postopanja laških policijskih oblasti. V mesecu decembru 1928 so namreč karabinjerji našli pri nekem fantu v baški dolini nekaj številk jugoslovanskih listov ter predvsem "Primorski Glas". Niso zaprli samo dotičnega, pri katerem so našli liste, ampak so kar na slepo prijeli petero uglednih fantov v baški dolini. Nekaj je k aretaciji pripomogel tudi domači ovaduh iz Kneže vulgo Frankov. Aretiranci so prestali v goriških ječah letošnjo strašno zimo mraza, lakoto in umazanost laških ječ, neprestana zaslišavanja in zmerjanja. Sedaj so izpustili dva zgoraj navedena. Ne ve se, kdaj bodo proste še ostale tri žrtve policijske samovoljnosti in nespodobnosti.

Odpravljanje slovenščine iz zasebnega življenja. Nepomirljiv in vztrajen boj izvaja fašizem napram slovenščini posebno v tržaški pokrajini. Načeljuje temu boju predvsem fašistovski dnevnik "Popolo di Trieste", ki je že pred fašistovskim režimom pod uredništvom propalega Piera Bellija sestavljal naravnost blazne predloge proti slovanskemu prebivalstvu. Njihov namen je izriniti slovenščino tudi iz zasebnega življenja, kot so jo izključili iz uradnega poslovanja. Kakor smo poročali, so pretekli mesec napovedali vojno proti slovenščini na tržaških trgih in trgovinah. Sedaj stikajo že po pismih in dopisovanju tvrdk ter zasebnih strank. Kar v treh člankih se je spravil "Popolo di Trieste" nad zastopnika zavarovalne družbe "Fondiaria" Dragotina Starca iz Barkovelj radi njegovega slovenskega dopisovanja s strankami. Pozivlja zavarovalno družbo "Fondiaria" ter sploh vse zavarovalne družbe, da morajo dopisovati s strankami ter sestavljati zavarovalne police samo v italijanskem jeziku. Odkrito grozi zavarovalnim zastopnikom, naj takoj uvedejo laško poslovanje ali bodo občutili fašistovsko pest. V "Popolovih" grožnjah ni dvomnosti in pri sedanjem brezpravnem stanju našega prebivalstva pomeni "Popolov" ukaz postavo s kazensko sankcijo.

Radi slovenske pesmi v zapor. — Pred približno dvema letoma je par deklet in fantov iz Šempasa in Ozeljana prepevalo v gostilni Slamič v Črničah. Vladal pa je takrat v Črničah hud karabinjerski brigadir. Radi prepevanja jih je ovadil sodniji, češ, da so prepevali prevratne pesmi. Navzoč je bil tisto nedeljo v Črničah tudi laški odvetnik Luzatto iz Gorice, ki zna dobro slovenski. Pričal je tudi on ter jih kasneje zagovarjal pri sodnih razpravah, da so peli samo ljubavne pesmi. Vršile so se kake tri sodne razprave, tisočake so zavrgli obtoženci za obrambo a nič ni pomagalo. Te dni, so karabinjerji polovili štiri izmed njih ter jih zaprli, da odsedijo en mesec zapora radi prepevanja slovenskih pesmi. Zaprti so: Vinko Spacapan, Miro Brankovič, Miha Draščik in Josip Remec.

Ofenziva proti slovenskim gostilničarjem. Ofenziva proti slovenskim gostilničarjem se nadaljuje. Zadnjič smo poročali o raznih zaprtih gostilnah v Istri in Gorah, danes poročamo o Vipavski. V Dobravljah so zaprli gostilno Vrčonovim, v Vipavi pa so odvezli gostilniško obrtnico Rodmanovim, katerim so odtegnili tudi trafiko.

Primorski grobovi. — V Trnovem pri Bistrici sta umrla kancelist Pavel Jobbi ter Vida Tomšič. V Razdrtem je po dolgem bolehanju umrl bivši župan Filip Kavčič. V Idriji sta zopet dva rudarja šla za vedno pod zemljo in sicer 70letni vpokojeni rudar Anton Sulgaj in 48letni Anton Bratuš. V Goveku na Razpotju je umrl 70letni Josip Lapajne. V 87 letu starosti je pobrala smrt Franca Hrobata iz Dobravelj. Ravnotako je smrt pobrala 93letno Kavičevo (Tomajčevo) iz Tolmina. Še v nežni mladosti je umrla v Gorjanskem na Krasu 16letna Olga Dugulinova. V Trstu sta izgubila svojo mater, 70letno Frančiško Gabrovšek Andrej in Franc Gabrovšek. Na resti iz Pazina v Grdoselo je plaz zemlje zasul delavca Ivana Mališa iz sela Brajkovići. V Gorici so pokopali 82 let starega očeta g. Ivana Reščiča.

INTELIGENCA SLONOVKE.

V Sv. Tomažu kanadske države Ontario se je nedavno pripetil neverjeten slučaj, ki priča o živalski zvestobi in o izvrstnem spominu slonov.

V mestece je prispel potujoči cirkus, ki je vodil s seboj tudi tucat slonov, med njimi slonovko Alice, ki je štela že 110 let. V mlajši dobi je bila Alice last cirkusa Barnuma, kjer je imela pri produkcijah za partnerja slona Jumba, ki je bil tiste čase prava dika zoološkega vrta v Londonu.

L. 1895. je obiskal cirkus Barnum mestece Sv. Tomaž. Pri izkrcavanju živali iz vagonov pa se je Jumbu pripetila nezgoda. Ko je šel čez tir, ga je podrla premikalna lokomotiva in ga povozila. Slonovka Alice je delala podjetju velike preglavice. Morali so jo zapreti v kletko in jo prikleniti na verigo, ker je postala obiskovalcem cirkusa nevarna. Baš iz tega razloga so jo tudi prodali.

Tekom let se je žival umirila in se sprijaznila z usodo. Vozila se je iz kraja v kraj in nastopala v cirkusu na radost lastnikov cirkusa in gledalcev. Sedaj, po štirideset in tridesetih letih pa je naključje naneslo, da je prišla zopet v kraj, kjer se je ponesrečil Jumbo. Alice je takoj spoznala mesto, se ustavila na tiru, naravnala trobec in bridko zatrobila. Vedla se je kakor bi bila obsedena. Osem mlajših slonov, ki so bili vedno z njo v družbi, je začelo posnemati njen zgled in kmalu je nastala za podjetje obupna situacija. Vsi sloni so klečali na tračnicah in trobili v zrak. Z nobenim sredstvom se niso dali ugnati in odvrniti od svoje trmoglavosti. Dolgo je bil lastnik cirkusa v zadregi in si ni vedel razložiti, kaj pomeni početje slonovke in slono. Slednjič se je našel star dreser, ki je povedal, kako je bilo z Jumbom. Šele sedaj so vsi razumeli, za kaj gre. Ker je bila slonovka ves čas v Sv. Tomažu zelo razburljiva, je moral lastnik cirkusa kmalu odpotovati. Ko je menjala kraj, je začela pozabljati na Jumbovo smrt in je postala zopet prejšnja Alice, ki razveseljuje gospodarja, strežaje in občinstvo.

ZNAMKE Z ŽARNICO.

Združene države so izdale za dva centa znamko, ki nosi podobo prve električne žarnice, kakršno je pred 50 leti izumil Edison. Na ta način so doslej počastili le malokateri izum, n. pr. letalo, parnike, kolesa in lokomotive, torej samo prometna sredstva. To je prvič da so uporabili za podobo na znamki drugo iznajdbo, ki pa to pozornost vsekakor zasluži.

Henrik Sienkiewicz:

SANJE

V neki družbi smo zašli v pogovor o čudnih dogodijajih, slutnjih, prividih in podobnih rečeh, s katerimi se dandanes poklicani in nepoklicani ljudje bavijo čim dalje bolj.

Med gosti je bil tudi hišni zdravnik družine, ki nas je povabila, mož, ki se je že zaradi svojega poklica postavljal s skeptičnimi opazkami. Ena izmed navzočih dam se je zato obrnila do njega z vprašanjem, da-li se mu ni nikoli pripetilo kaj takšnega, za kar bi ne imel nobene razlage.

"V svojih mladih letih," je odvrnil doktor, "sem imel sanje, bolje rečeno vrsto sanj, ki so bile tako nenavadne, da zasenčijo vse, kar sem pravkar slišal. Če gospoda želi, vam lahko povem svoj slučaj."

Seveda smo si vsi želeli in zdravnik je pričel svojo zgodbo:

"Pred dvanajstimi leti sem se šel zdravit v Biarritz. Istočasno sem bil zaljubljen v neko Angležinjo, ki je nosila z luskinami uvezen kopalni kroj. Bila vam je to prav nenavadna miss, muhasta reč, polna čudnih kapric. Nekoč na primer smo morali — jaz in še nekateri njeni oboževalci — prebiti do 3. zjutraj v nekem čolnu ž njo. Opazovali smo zvezde in se razgovarjali o možnosti potovanja duš iz sfere kakšnega planeta v sfero drugega. Vrnil sem se domov neznansko truden in sem zaspal v naslanjaču, ko sem hotel prebrati pismo, ki sem ga bil našel na pisalni mizi. Komaj sem zatlanil oči, se mi je zazdelo, da sem v velikem mestu pravkar zapustil neznano hišo in opazil pred durmi mrtvaški voz. Pa to ni bilo dovolj. Ob mrtvaškem vozu je stal morda petnajstleten deček v črnem spencerju z vrsto majhnih, kovinastih gumbov. Ko me je opazil, je odpri vratica mrtvaškega voza in me s prijazno kretnjo roke povabil, naj vstopim. Čeprav so v sanjah možne najbolj prismojene stvari, sem se vendarle tako ustrašil in odskočil, da sem zadel z glavo ob naslonjalo stola. Seveda sem se vzbudil.

Že dva dni nato sem v družbi svoje Angležinje na te sanje pozabil, toda tretjo noč so se ponovile s presenetljivo natančnostjo v vseh podrobnostih. Razumeli boste, dame in gospodje, da me je začela vsa stvar mučiti. Najčudnejše na vsem je bilo to, da se mi je prikazovala ista hiša z istim mrtvaškim vozom in pred vsem, da sem videl zmerom istega dečka, ki me je vsakokrat s prijazno kretnjo roke povabil, naj vstopim v voz. Natančno sem si zapomnil njegov spencer z malimi kovinastimi gumbi, potem njegove svetle lase in sive oči, ki so stale daleč narazen kakor ribje oči. V ostalem mi boste, gospoda, priznali, da sem imel zadosten razlog za vznemirjanje, ko so se mi te sanje vedno znova ponavljale.

Nekoliko tednov pozneje sem odpotoval v Pariz, kjer sem izstopil v istem hotelu kakor moja Angležinja. Prispeli smo zvečer v družbi nekih drugih znancev baš ob uri večerje. Hitro sem se preoblekel in stopil k liftu, da bi se popeljal v obednico spodaj. Ko sem prispel na hodnik, sem opazil svoje znance, ki so hoteli isto tako k liftu. Stopil sem kot prvi k dvigalu in pritisnil na gumb električnega zvonca. Čez hipček sem zaslišal ropot dvigala, potem so se vrata odprla in — jaz sem skočil ves v grozi nazaj, kakor da sem ugledal smrt. Pred mano je stal nekako petnajstleten deček s svetlimi lasmi in sivimi, ribjimi očmi, v črnem spencerju s kovinastimi gumbi — skratka isti deček, ki se mi je prikazoval v sanjah. Stopil je iz gugajočega se lifta in me pozval s prijazno kretnjo roke, naj vstopim.

Priznam odkrito, da so se mi od groze zježili lasje. Zastrmel sem se za trenutek vanj in sem planil potem brez sape po stopnicah navzdol. Čisto zmeden sem sedel v veži na gugalni stol in sem se skušal krčevito zbrati, kajti čutil sem, da se me polašča omedlevica. In.... ne vem.... nekoliko sekund je preteklo — morda so bile minute — tedaj sem zaslišal hipoma strašen vzkrik, potem je zaropotalo in jaz sem se onesvestil.

Ko sem odprl oči, sem zagledal v veži kopico človeških trupel, ki so bila pokrita s krvavimi rjuhami.

Tudi deček je bil mrtev, kakor sem pozneje zvedel.

In zdaj naj mi razloži to, kdor hoče. Vi pa, draga gospoda, ne imenujte me zaman skeptika, kajti če bi se to pripetilo komu drugemu, gotovo mu ne bi verjel."

Paaja železnica na Aljaski. Najzanimivejšo železnico imajo na Aljaski, ki vozi iz Nome čez polotok Steward v daljavi 80 milj. Vlak vlečejo psi. Železnica je bila dograjena leta 1906. za zlatokopno službo. Parni pogon se ni izplačal, zato so prišli na misel, da porabijo za vlečenje vozov močne in trdne pse, katerih imajo v izobilici. Pasja zaprega, večja ali manjša po obložitvi vozov, preteče po tej progi dnevno 40 do 50 milj. Proga je aktivna. Dnevno vozijo po trije vlaki.

3500 let stara železna industrija. V arheologičnem oddelku Britanske družbe v Pretoriji (Južna Afrika) se je vršil razgovor o nekaterih raskritjih v jugovzhodni Afriki, ki pričajo o obstoju visoko razvite kulture v predzgodovinskih časih. Nemški učenjak Frobenius je dokazal, da je cvetela železna industrija v notranjosti Afrike 3500 let pred krščansko dobo, to je 2500 let prej, nego je bila poraba železa znana v Evropi.

Pacifistični muzej. Na Dunaju so ustanovili družbo, ki namerava zgraditi pacifistični muzej. Pobudo za to so dala razna dobrodelna društva in socijolog Goldscheid. Kje bo stal ta muzej in kdaj ga otvorijo, še ni znano, pač pa priredijo ustanovitelji že v kratkem razne propagandne pacifistične razstave, med katerimi se bo imenovala prva n. pr. "Kakšna se je dozdevala vojna mojstru slikarju Goyi", druga "Žene in otroci v svetovni vojni" itd.

Dr. Gerson se ne ustanovi v Kasslu? — Nemški listi so zadnji čas zabeležili, da si je znani dijetetični zdravnik dr. Gerson zasigural posest sanatorija Wilhelmshoehe pri Gasslu, kjer se bo trajno nastanil in vodil svojo bolnico za lečenje tuberkuloze z dijeto. Sedaj poročajo, da so te vesti preuranjene. Dr. Gerson se sicer zlaga z misijo, da bi prišel v Kassel, toda občinski svet še proučuje vprašanje, pomeni li takšen korak dr. Gersona za Kassel pridobitev ali izgubo.

Vroči poklici. Med največjimi neprijetnostmi, ki se jim mora izpostavljati filmski igralec pri svojem delu, je vročina ateljeju med snemanjem. Ta neprijetnost je z izumom govorečega filma še povečala, a najhujša je pri snemanju barvnih filmov. Barvni filmi izpodrivajo črno-bele čim dalje bolj, a med snemanjem porabijo povprečno trikrat več svetlobe.

Kanada je prenapolnjena. Železniška družba Canadian-Pacific je sklenila, da ne bo nabirala novih priseljencev, ker je tamošnjih poljedelskih delavcev toliko, da jih ne bo mogoče vse zaposliti za časa letošnje žetve. Novo delavstvo bi torej samo povečalo število nezaposlenih v tej stroki.

POZOR ROJAKI V YOUNGSTOWNU, WARRENU, O., IN OKOLICI!

Ako lastujete stavbišče (loto) v Youngstownu, Warrenu, Ohio, ali okolici, vam mi postavimo hišo na dotičnem stavbišču. Vaše prazno stavbišče vam ne prinaša primernega dobička od vloženega denarja, temveč imate samo stroške, in tega dejstva se ne zavedate, dokler si ne postavite hiše na stavbišču. Ko ste kupili stavbišče, je gotovo bila vaša želja, da si zezidate svoj dom na istem, ker drugače bi stavbišča ne kupili.

Naš načrt zidanja in financiranja domov omogoči, da vsakdo lahko lastuje svoj dom. Sedaj je primeren čas zato, in nikar ne odlašajte do prihodnjega leta, ker se vam ne bo slepa zopet nudila prilika postaviti si svoj dom po taki ceni in tako lahkimi denarnimi pogoji, kot ravno sedaj. Skrbeli bomo tudi, da se hiša, katero mi postavimo, proda ali odda v najem, ako vi tako želite. Pogodbe za zidanje domov se sprejemajo le do 30. septembra t. l., zatorej se odločite hitro.

Mi imamo tudi nekaj novih hiš in malih farm na razpolago, katere zamenjamo in vzamemo vaše stavbišče kot prvo naplačilo.

Pišite po nadaljna pojasnila, in omenite natančen prostor, kje se vaše stavbišče nahaja.

GENERAL HOME CONSTRUCTION COMPANY,
312 City Bank Building,
Youngstown, Ohio.

Roman v šestih delih z epilogom.

F. M. Dostojevskij:

ZLOČIN IN KAZEN

Poslovenil Vladimir Levstik.

Ali naj beži v domače pustinje, kaj? Tam živijo kmetje, pravi, trdi ruski kmetje; človek naše dobe pojde raje v Sibirijo, kakor da bi živel s takimi inozemci, kakršni so naši kmetje, hehe! Toda to vse je neumnost in zunanjost. Kaj to, ako uide; to je formalnost, toda glavno ni. Ne samo zaraditega mi ne more uiti, ker nima kam bežati: on mi tudi duševno ne uide, hehe! Kako čeden izraz je to, kaj? Po prirodnem zakonu mi ne uide, ko bi mi tudi mogel. Ali ste že videli metulja ob sveči? Vidite, tako bo tudi on venomer krožil okrog mene, kakor metulj okoli sveče; svoboda mu ne bo prijala, zamišljal se bo in zapletal, sam se bo zapletel kroginkrog, kakor riba v mreži in se vznemiril do smrti! . . . In še več: sam mi bo napravil kaj matematičnega, kakor na primer "dvakrat dve", samo če mu podaljšam rok . . . Krožil bo okrog mene, krožil in krožil, z vedno ožjim in ožjim polumerom — in — klop! Naravnost v usta mi zleti, jaz pa ga pogoltnem; to bo veselje, hehehe! Ali mi verjamete?"

Razkolnikov mu ni odgovoril; sedel je bled in nepremičen in strmel Porfiriju z neizpremenjeno napetostjo v obraz.

"Ta nauk je dober!" si je mislil in mraz ga je pretresel. "To že ni več mačka z mišjo kakor včeraj. On mi kaže po neumnem svoje moči; mnogo prepameten je . . . Tu se skriva drug namen, toda kakšen? Ej, bratec, ti me hočeš preplašiti in prekaniti! Zaman! Saj nimaš dokazov, in včerajšnjega neznanca sploh ni! Ti me hočeš samo pripraviti v zadrego, razdražiti me hočeš pred časom in me tako zagrabiti; toda motiš se, ne bo se ti obneslo, ne! — Zakaj mi pač tako daleč vse razodeva? Na moje bolne živce računa! . . . Ne, dragi moj, motiš se, čeprav si nekaj pripravil . . . Videli bomo, kaj si pripravil."

Osrčil se je, kolikor se je mogel, in se pripravil na strašno in neznano katastrofo. Od časa do časa ga je obhajala želja, da bi se vrgel na Porfirija Petroviča in ga zadušil na mestu. Že ob svojem prihodu se je prestrašil te svoje jeze. Čutil je, da mu srce silno utripa in mu stopa pena na posušene ustnice. A vseeno je sklenil molčati in za zdaj še ni rekel ničesar. Videl je, da je to ravnanje najboljše v njegovem položaju, zato, ker se ne samo ne bo zagovoril, temveč bo s svojim molčanjem razdražil sovražnika, da se ta zagovori proti njemu. Tako se je vsaj nadejal.

"Vidim, da mi ne verujete, temveč mislite, da vam pripovedujem nedolžne šale," je povzel Porfirij, ki je postajal vedno veselejši in neprestano hihital od zadovoljnosti; zopet je začel krožiti po sobi. "Pravzaprav je moja postava res tako ustvarjena od Boga, da zbuja v drugih same smešne misli; že od narave sem šaljiv človek. Toda veste, kaj vam pravim — in prosim vas še enkrat, dragi Rodion Romanovič, oprostite meni starcu; — vi ste še mladi, človek v prvi mladosti takorekoč, in cenite človeški um nad vse, kakor je sploh navada mladine. In to je popolnoma podobno prejšnjemu avstrijskemu dvornemu vojnemu svetu, se pravi, kolikor morem soditi jaz o vojaških stvareh: na papirju so Napoleona razbili in zajeli, in dočim so oni tam doma v kabinetu vse tako lepo bistroumno preračunali in izvedli — glejte! — se je podal general Mack z vso svojo armado, hehehe! Vidim, vidim, dragi Rodion Romanovič, da se mi smejete, ker pobiram jaz kot uradnik svoje primere iz vojne zgodovine. Kaj hočete, to je moja slabost; vojaštvo mi ugaja in nad vse rad prebiram takšnele vojaške novice . . . na vsak način sem izgrešil svoj stan. Moral bi bil postati vojak, gotovo da. Napoleon bi morebiti ne bil postal, toda major gotovo, hehehe! — Torej, dragi moj, naj vam zdaj na drobno razložim resnico o tem posameznem slučaju: istinitost in narava, gospodine, to je dvoje važnih stvari, ki pokvarita včasih najbistroumnejši načrt! Ej, Rodion Romanovič, poslušajte mene starca" — pri teh besedah se je jedva tridesetletni Porfirij Petrovič v resnici nekako postaral: celo glas se mu je izpremenil in vsa njegova postava se je skrivila — "ki sem vrhutega še odkritosrčen človek . . . Ali sem odkritosrčen ali ne? Kako pravite? Popolnoma odkritosrčen, kaj ne? Takšne stvari vam pripovedujem, pa ne zahtevam nobene nagrade, hehehe! No, torej da nadaljujem — bistroumnost je po mojem mnenju krasna lastnost; ona je takorekoč dika narave in tolažba v življenju, ki zadaja včasih take zagonetke, da jih ubogi preiskovalni sodnik, ki je sam človek in pod vplivom svoje domišljije, res ne ve razrešiti! Toda narava sama podpira ubogega sodnika, to je smola! Tega pa ne pomisli mladina, ki, zapeljana po svojem umu, "koraka preko vseh ovir", kakor ste se včeraj izvolili jako bistroumno in premeteno izraziti. Postavimo, da se on tudi zlaže, namreč človek, posebni slučaj, incognito (neznanec) — in da se zlaže izborno, na najzvitejši način; vi bi si mislili, da je zato že zmagovalec in da bo užival sadove svoje bistroumnosti. Toda — klop! — na najsumljivejšem in najnepripravnejšem kraju pade v omedlevico. Četudi vpoštevamo bolezen in soparico, ki vlada včasih po sobah — vseeno! Sumnjo je vendarle zbudil! Lagal se je nedosežno, z naravo pa le ni znal računati! Drugič se pusti zapeljati kaprici svoje bistroumnosti in začne vleči za nos človeka, ki ga ima že itak na sumu; pri tem prebledi, kakor za nalašč, kakor za šalo — toda preveč naravno prebledi, preveč podobno resnici! Tako si nakoplje novo sumnjo! Dasiravno ga morda v prvem trenutku preslepi, toda čez noč se tudi oni premisli, ako ni posebno neumen. Tako se godi pri vsakem koraku! In kaj še: sam začne siliti naprej, tudi ako ga nihče ne vpraša, neprenehoma govori o tem, o čemer bi moral — nasprotno — molčati, razne primere si izmišlja, hehe! in nazadnje pride sam in pravi: "Zakaj me tako dolgo ne zaprete?" Hehehe! To se pripeti tudi najbistroumnejšemu človeku — celo dušeslovcu in pisatelju! Narava je zrcalo, najprozornejše zrcalo. Vanj naj človek gleda, pa se bo lahko čutil samemu sebi. Tako je! A zakaj ste tako obledeli, Rodion Romanovič? Ali vam je prevroče? Ali naj odprem okno?"

"O, prosim, ne trudite se!" je vzkliknil Razkolnikov in se zasmejal. "Ne trudite se, prosim!"

Porfirij je obstal pred njim in počakal; nenadoma pa se je zasmejal z gostom vred. Razkolnikov je prekinil svoj bolestni smeh in nagio vstal z divana.

"Porfirij Petrovič," je izpregovoril glasno in razločno, dasi je jedva stal na trepetajočih nogah, "zdaj vidim jasno, da me sumničite umora tiste starke in njene sestre Lizabete. Jaz za svojo osebo vam izjavljam, da sem se vsega tega že davno naveličal. Ako se vam zdi, da imate pravico, preganjati me zakonito — preganjajte me; ako me mislite zapreti, zaprite me. Toda, da bi se mi smejali v oči in me mučili, tega ne dopuščam! . . ."

Njegove ustnice so naenkrat vzdrhtele, oči so se mu zaiskrile od besnosti in zadonel mu je glas, ki ga je do takrat zadržaval.

"Tega ne dopuščam!" je kriknil in na vso moč udaril s pestjo po mizi. "Ali slišite, Porfirij Petrovič? Ne dopuščam!"

"Moj Bog, kaj pa je zopet to!" je vzkliknil Porfirij Petrovič, navidezno silno prestrašen. "Prijatelj, Rodion Romanovič! Dragi moj! Za Boga! Kaj je z vami?"

"Ne dovoljujem!" je kriknil Razkolnikov vdrugič.

(Dalje prihodnjič.)

Albin Prepeluh:

ZA SOLNCEM

III.

Ob poletnih nedeljskih popoldnevih se zbero po nauku pri tej hiši možje, pri oni gospodinje, pri tretji dekleta. Pred hišo posedejo po dolgi klopi, premlejo dogodke preteklega tedna, hvalijo in obsojajo, se šalijo in zbadajo. Fantje se zbirajo na napol razpadlem kegljišču vaške krčme, ki ima le ob nedeljah in praznikih nekaj gostov.

Cilki se zdi, da ne spada niti med dekleta, niti med žene; zato se izogiba nedeljski druščini. S svojim otrokom hodi po domačem vrtu ali po polju, časih se vzpne na bližnji brežuljek za hišo. Rebro je poraslo z grmičjem; najbolj razbohotano je leščevje, s katerim se pajdaši češmin, črno in rdeče trnje pa dren. Tu in tam kipi iz pritlikavega grmičja hrast ali pa šumeča breza. Po brežuljku se pase drobnica, med njo kozetratarice, ki so na paši izbirčne, nekako gosposke. Cilka si poišče kraj, kjer je trava visoka in gosta; tam sede in položi otroka poleg sebe. Volnolasi otrok ne nemiren, kobaca sem in tja, se razgalja, puli travne bilke in si jih tlači v usta; z rokami praska po zemlji in liže prst; končno sili k ovci, ki je bila prišla gledat mlado in zalo mater. Cilka se razgleduje po dolini; po njej se belijo hišice vasi, ki so razpotegnjene ob cestah. Na polju je žito že požeto, svojega sadu oropana koruznica je podobna pogorišču. Vmes kipe skupine dreves, po beli cesti pa se pomika človek, ki je videti zelo majhen. Pred njim drdra koleselj, za katerim se vali kolobar prahu. Vpreženi belec je kot otroška igrača, mož na vozu nič večji od prsta. Cilka se vleže, počasi zapira oči in v sladki zadovoljnosti skoro zadremlje. Predrami jo šum v travi, zazdi se ji, da je nekdo tik nje globoko zasopel. Prestrašena se vzravna: iz travne gošče je gledajo temne pasje oči. Jakobova Rjavka globoko sope in miga z repom. Psica je imela mladiče; sesci so se ji napeli, vsled česar je videti še nižja kot sicer, podobna jazbečarju. Komaj da se Cilka ogleda, že stopi Jakob izza grma.

"Pozdravljena bodi!"

"Kako pa ti semkaj?"

"Na kegljišče nisem maral zaradi zlobnih besedi in radovednežev. Šel sem v hrib, pogledat naše mejnike, potem pa po grebenu, odkoder sem zagledal vašo drobnico. Pod vrhom leži v senci pastir in lovi mušice v usta. Povedal mi je, da te je videl ondukaj."

Med tem je bil Jakob že sedel poleg Cilke in ji krepko stisnil desnico. Otrok se poprime psice, objame jo okoli vratu in ji maši travne bilke v gobec. Psica je potrpežljiva z otrokom, zvesto ga gleda in se mu izmika.

"Mislil sem, da pojdeš danes domov po slovo k materi," reče Jakob in se zagleda v njene oči, ki se mu zde kot sinja jezerca.

Cilka molči in si v zadregi grize ustnice. Njen pogled je začuden in plah, — kakor bi hotela uteči nenadni nevarnosti. Po kratkem odmoru jo vpraša Jakob znova:

"Zakaj molčiš? Pa si nisi morda premislila?"

"Kaj?" odvrne ona s topim glasom, kakor da ga ni razumela.

"Ali si se premislila iti z menoj?"

Cilka vstane, zagleda se preko polja, doline, pogorja, potem pa sede kakor v pasu prelomljena nazaj v travo, kjer ostane nema in nepremično, zadeta od velike, nenadne nesreče.

"Kaj ti je vendar?" tišči vanjo nepotrpežljivi Jakob.

Ona ga brezmiselno gleda, oči se ji zasolze in glasno hlipajočo mu potoži:

"Meni je tako težko; — meni je tako težko!"

"Ne bodi otročja!" jo tolaži, gladeč ji roko. — "Ne bova ne prva in ne zadnja. Goste trume so šle pred nama in bodo šle za nama."

Po zadnjem prepiru z očetom ni Jakob več premišljeval, kako bi zlepa dosegel svoj namen. Spoznal je, da ne bo mogel v domačem trenju živeti. Zato se je odločil, stopiti na veliko cesto, kakor je bil storil že marsikateri njegov znanec. Pojde v Ameriko in si tam prisluži toliko, da bo mogel kdaj pozneje postaviti v domovini lep in prostoren dom. Skrbela pa ga je Cilka, ki si jo je bil izbral za svojo družico. Razodel ji je namero; sprva je molčala, ni rekla ne tako ne drugače. Pozneje nekoč mu je odločno pritrdila. Zmenila sta se, da se odpravita na pot takoj po končani žetvi.

"Vedel sem, da ti bo slovo težko!" reče Jakob po kratkem presledku in pristavi: "Tudi meni ne bo lahko. Toda ne bom se poslavljal od vsega, kar mi je doma ljubo; iz veže bom stopil naravnost na cesto...."

Zopet se pogrezneta v mučni molk. Med njima se pleto skupne misli. Solnce zahaja, kakor velika ognjena krogla stoji na grebenu zapadnega pogorja, po katerem se večajo turobne senčne proge. Na nju pa pada zlati prah žarnih solnčnih pramenov. Jakob vstane in se ozre v čudežno pordele oblake bleščečega zapada. — Redkolistnate breze se belo blešče, češmin je zardel kakor baker, krivenčasto trnje je popikano z rdečimi jagodami, trava pa je kakor pestrobarvno cvetlično polje. Cilko ozarjajo trepetljikujoči pozlačeni lasje. O deželah, v katere gre zahajajoče solnce, govori Jakob z vzhičenimi besedami. Tam so velika mesta; vsi narodi, vsa ljudstva se zbirajo na tistem blagoslavljenem delu sveta. Zemljo napajajo široke reke, z gora bobne mogočni slapovi. Na morju rastejo gozdovi jamborov, velikanski brodovi prevažajo ljudi in blago od mesta do mesta. Skozi noč v dan gre življenje po šumnih cestah. Kdor je priden si tam nabere zakladov, kolikor si jih poželi srce. Zgolj lenuhi in ničvredneži poginjajo v obcestnih grapah. Vzhičen in razigran od koprnenja poveča in olepša Jakob vse, kar je že bral v knjigah o čudežnih deželah. Cilka ga posluša molče, s togim pogledom srepi vanj, v glavi pa ji gomaze pestre slike, ki jih odgrinja Jakobova domišljija.

Prevzet sladke utrujenosti Jakob umolkne in sede nazaj v travo.

"Lepo mora biti tam, v tistih bogatih in čudežnih deželah!" reče Cilka po daljšem premisleku, vsa zardela v obraz.

"Lepo!" ji on pritrdi šepetaje. — "Tam je svet nov, brez pogrd in nesnažne stare navlake, prerojen v svobodi.... To sem bral v knjigah."

Zopet se molče pogrezneta v težke, vznemirljive misli.

"Ko bo žetev končana, delo opravljeno, pojdeva odtod!" povzame Jakob prvi.

Ona si z roko podpira glavo, brezmiselno srepi v sinje nebo. Njena molčečnost ga vznemiri.

"Reci: Pojdava!" sili vanjo.

"Meni je tako težko, — težko, — težko mi je, Jakob!"

Njena malodušnost ga vznejevolji.

"Ostani tu; — vedno boš delala za druge, nikoli za sebe!"

Cilka topo strmi v zrak in pomišlja.

"Pojdem pa sam. Nikoli več me ne bo videl dom," nadaljuje Jakob v slabi volji. Njo oblije vroč pot, na licih se ji zaiskre solze.

"Čemu se cmeriš? Nisem mislil, da si tako malodušna in malo razumna, Cilka!" — Jakob je sam že skoro razdvojen, toda trma ga drži pokonci. Njej pa teko vroče solze iz oči. Globoki vzdihi se ji vijejo iz prsi. On jo prosi, roti, zahteva, da mu razkrije svojo skrivno bol.

"Kam naj grem z njim, s svojim malčkom? Srce mi ne da, da bi ga pustila pri tujih ljudeh!"

Sedaj jo razume. Ozre se za otrokom, ki se še vedno igra s psico. Prekopicnil se je preko nje in se ji zavalil pod trebuh. Radovedne otroške oči se smejo, z ustmi se ujame za močno sesec. Psica se ogleda, nato naglo odskoči. Jakob dvigne otroka, si ga posadi v naročje in reče:

"Tudi ti, poniglavček in nagajivček, pojdeš za solncem." Obrniši se k Cilki pa nadaljuje: "Najine roke so močne dovolj.... Vsi trije pojdemo!"

Cilkin obraz se hipoma razvedri. Še vsa mokra od solz se smehljajo njena polna lica. Vstane, se približa Jakobu, stisne njegov zagoreli obraz z rokami in ga poljubi na ustnice.

"Za solncem!" vzklikne.

"Za solncem!" ponovi srečni Jakob.

IV.

Žetveno delo je končano, ozimnina položena v preorano zemljo. Polje se je pomrtvičilo; slečeno, obrano svojih plodov, je prazno in porjavelo. V gozdu so pokosili praprot, v hladnih nočeh so pordeli bukovi gozdovi. V zornih urah se vlači bela meglica po dolini.

Jutri navzezgodaj odide Jakob na dolgo pot. Z njim pojde Cilka pa njen otrok.

Dnevi so jasni, ceste prašne, noči bele. Na bledih ploskvah mesečine leže črne, v ostrih konturah risane sence hiš in dreves. Cilka sedi v svoji nizki kamrici na posteljni stranici in srepi v utripajoči plamenček svetilke na mizi. Pod mizo leži velika cula, povezana podolž in počez, — njena potna prtljaga. Na postelji, ob zidu, spi njen otrok, odet in zavarovan z blazinami. Njej se ne da spati, neznansko težko ji je srce; čuti se slabo. Niti toliko moči nima, da bi se izjokala do kraja. Sedi nepremično ko duh; misli so ji odbežale, kakor bi bile izškrabane iz glave. Trudoma zbira njih ostanke, hoče se vmisliti v ono, kar ima priti: — v slovo, dolgo železniško vožnjo, plovbo po samotnem oceanu..... kaj jo čaka onstran morja?

Njene skrbi so teške, mučne. Vsakokrat, kadar odbije ura-nihalnica svoje dolgočasne udarce v nočno tišino, se ji zoži in zatrepeče srce, hladan pot ji stopi na čelo. Razum ji prihaja vedno bolj reven, pritisk v glavi vedno bolj neznosen. Domišlja si zle dogodljaje kakor človek, zasledovan po neprestanih nesrečah. Obide jo blazno koprnenje, da bi ušla neznosnemu pritisku v glavi. Najrajša bi odpotovala takoj....

(Konec prihodnjič.)

SRAMEŽLJIVA OPICA.

Ljudje smo kaj radi pripravljeni, da pripisujemo neke lastnosti samo sebi in tako pravimo o živalih, da ne poznajo sramu. Pa to ne drži popolnoma. Angleški zoolog Boulenger je opazil to lastnost čestokrat pri višjih opicah. O nekem šimpanzu pripoveduje prav značilno zgodbico. Opica je bila tako dobro vzgojena, da je jedla po navadi pri isti mizi s svojimi gospodarji. Nekoč pa so jo zapustile lepe manire. Prinesli so ji veliko skodelo s črešnjami. V svoji vzhičenosti je segla z golimi rokami vanjo in radostno vzklikala. Takrat so se ji začeli priskledniki prav tako netaktno krohotati. Najprvo jih je šimpanz posnemal, hipoma pa si je pokril obraz z rokami, postal ves nesrečen in se v zadregi skril pod mizo. Razumel je bil, da se smejejo njegovi nerodnosti in ga je postalo sram.

POZOR SLOVENKE!

Slovenski vdovec si želi dobiti slovensko dekle ali vdovo v starosti 40 do 50 let v svrho ženitve. Jaz sem star 46 let. Če katero veseli, naj piše na naslov: Slovenski vdovec, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.—(Adv.)

Pomoč za oslabele, bolehne in nervozne ljudi.

Nuga-Tone se je izkazal kot resnično olajševalno sredstvo milijonom možem in ženam, bodisi starim ali mladim, ki so trpeli na bolezni. Da je to sredstvo tako uspešno, je vzrok to, ker vzbuja najbolj šibke sestavine in povzdiguje moči živcem in drugim organom. Dalje vzbuja tudi zdravila, ki čistijo telo vseh klic povzročujočih bolezni, urejajo prebavo in upravljajo močno zdravo kri. Zato tudi izboljša tek do jedi, pomaga prebavi, odpravi napenjanje in pline želodca, ureja vnetje ledvic in mehurja, povrne zdravje, okrepčujoč spanec in poveča težo oslabelim ljudem.

Mr. James Morris Jr., iz West Philadelphia, Pa., ima o tem skušnjo, zato pravi: "Bil sem nervozen in izčrpan, toda steklenica Nuga-Tone mi je stanje zelo olajšala." Ta skušnja je splošna pri ljudeh, ki to zdravilo uživajo. Dobi se v vseh trgovinah z zdravili. Ako trgovec nima v zalogi, tedaj naj ga vam naroči od zalagatelja z zdravili. (Adv.)

STE ONEMOGLI?

Ne obupajte. Naj vam Severa's Esorka pomaga prepoditi te slab počutek. Zanesljiva odvajalna tablica pomaga zmrtniel, da bolji apetit, boljše spanje, boljši počutek. Uporabljajte vašega lekarnarja.

SEVERA'S ESORKA

Dviganje hiš, kopanje temelj, Sun parlors, iz opeke ali lesa

$5.00 takoj, ostalo na 3-letno odplačilo

Vaše zadovoljstvo pomeni več dela za nas

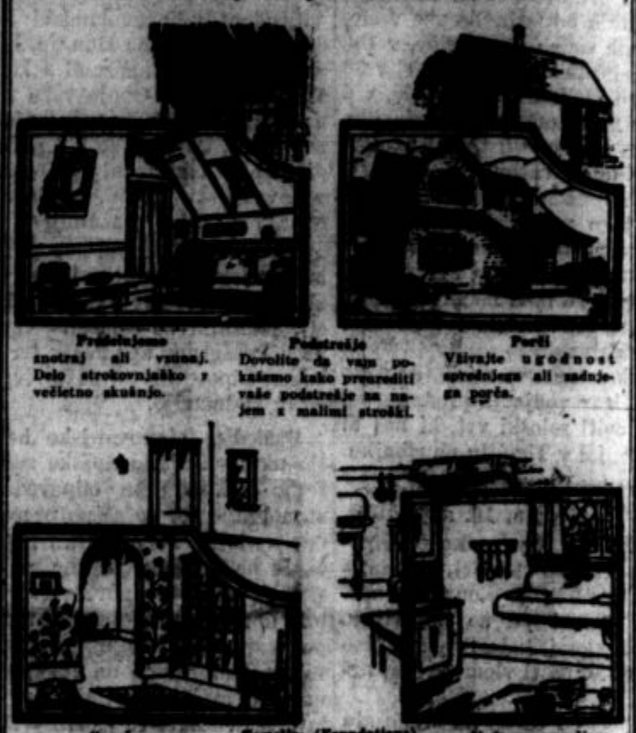

Preidetujemo znotraj ali vsunaj. Delo strokovnjaško z večletno skušnjo.

Podstrešje Dovolite da vaju pokažemo kako preurediti vaše podstrešje za najem z malimi stroški.

Verti Vživajte ugodnost sprednjega ali zadnjega perča.

Garaže Lesene ali zidane, se s najemnino same izplačujejo.

Temelji (Foundations) iz cementa, opeke, blokov ali konkreta. Dviganje in uravnavanje z zadovoljstvom.

Vodovod napeljave kakor tudi ureditev kopalnic z nepremočljivimi stenami in podom.

Na vašo željo pride naš zastopnik, ki vas pelje k našim zadovoljnim odjemalcem in vam pokaže naše delo.

Vspored v okrožju 50 milj CHICAGE.

MARVEL CONSTRUCTION
428 SO. KEDZIE AVE., CHICAGO, ILL.
Telefon Nevada 6820

Name .....
Address .....
Telephone .....

A1

Tiskarna S.N.P.J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOCA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Cene zmerne, unijsko delo prve vrste. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY
2657-59 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA